

CUPRINS

MOARTE ȘI ÎNVIERE ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

INTRODUCERE.....	p. 2
CAP. 1: LUCRAREA DE MÂNTUIRE A LUMII PRIN JERTFA CRUCII	
1.1. Abordări conceptuale cu privire la mântuire.....	p. 4
1.2. Nevoia de mântuire a omului căzut.....	p. 6
1.3. Întruparea Mântuitorului ca dar al mântuirii.....	p. 15
CAP. 2: ÎNVIEREA DOMNULUI ȘI ÎNSEMNĂTATEA EI CREȘTINĂ ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI	
2.1. Faptul Învierii.....	p. 18
2.2. Părerii negative ale teologilor raționaliști referitoare la Învierea Domnului.....	p. 22
2.3. Însemnătatea învierii pentru viața creștină.....	p. 27
CAP. 3: MOARTEA MÂNTUITORULUI PE CRUCE – PUNCTUL CENTRAL AL LUCRĂRII DE MÂNTUIRE	
3.1. Necesitatea Jertfei Crucii.....	p. 30
3.2. Moartea – sacrificiul suprem prin înfrângerea morții.....	p. 36
3.3. Raportul Moarte – Înviere – Înălțare.....	p. 44
CAP. 4: ÎNVIEREA LUI HRISTOS ÎN ÎNVĂȚĂTURA AUTORILOR BISERICEȘTI DIN PRIMELE VEACURI	
4.1. Învierea – cauză și efect a divinității.....	p. 57
4.2. Posibilitatea învierii celor adormiți în nădejdea mântuirii.....	p. 59
4.3. Învierea ca finalitate și plenitudine a vieții creștine.....	p. 62
CONCLUZII.....	p. 64
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	p. 66

INTRODUCERE

MOTTO: „*Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut*” (Ioan XX, 28 – 29).

Singurele izvoarele ale relatării Învierii Domnului sunt Evangheliile canonice, declarate autentice prin hotărârile autorizate ale Bisericii, sinoade și Părinți bisericești. Ele relatează Învierea Domnului nu istorisind misterul însuși al învierii, care n-a fost suprins de nimeni, ea rămânând o minune insesizabilă, ci numai probele Învierii Domnului și anume: aflarea mormântului gol, unde fusese înmormântat Domnul Hristos, de către femeile mironosițe și Sf. Ap. Petru și Ioan; arătarea Domnului Hristos acelorași femei mironosițe, Apostolilor și unor ucenici în diferite rânduri până la Înălțarea Sa la cer, cu care se încheie seria arățărilor.

Toate aceste fapte de după înviere, precum și încercările iudeilor de a falsifica adevărul istoric al evenimentului învierii sunt expuse de evangheliști, nesistematic, nefixând cronologic faptele și privind aceleași fenomene din diferite aspecte, dând impresia unor contradicții între ele. Acestea s-au întâmplat astfel pentru că fiecare evanghelist, scriindu-și Evanghelia sa și-a urmat un plan și un scop diferit. Aceste contradicții aparente au făcut pe dușmanii creștinismului să nege realitatea faptului istoric al Învierii Domnului Hristos.

Tema abordată are drept scop să clarifice și să limpezească adevărul Învierii Domnului Hristos bazat pe textele evanghelice respective ca un fenomen unitar, înlăturând contradicțiile aparente și armonizând textele spre a revela logica și coerența tuturor faptelor petrecute la și după Învierea Sa până la Înălțarea la cer.

Trecând prin Moarte, Înviere și ședere de-a dreapta Tatălui, biruind moartea și făcând-o „cale și poartă de trecere necesară” spre viață și Înviere, în Trupul Său, și trimițând apoi pe Mângâietorul, Duhul Adevărului, Hristos Domnul ne spune: „Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului” (Mt 28, 20).

Aceasta este însăși ideea dominantă a acestei teze: că Hristos Fiul Lui Dumnezeu, Cel Unul Născut se jertfește pe Sine, murind cu brațele deschise pe Cruce, aducând moartea vieții păcătoase a oamenilor asumată prin Întrupare și trece prin moarte la viață fiind Dumnezeu Adevărat. Realizează prin umanitatea Sa îndumnezeită cuprinderea recapitulativă a noastră a

tuturor și prezintă autojertfirea și Învierea ca jertfă și biruință a umanității redând harul pierdut prin păcat. Mai mult decât atât, Hristos ne devine Model pe care Însuși ne cheamă să-l urmăm pentru a ne lucra mântuirea: „De vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de Sine, să-și ia Crucea și să-mi urmeze Mie” (Mt 16,24) și „Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihna sufletelor voastre. Căci jugul Meu este bun și povara Mea este ușoară” (Mt 11,29 – 30).

Din pronicie și iubire divină, Dumnezeu a orânduit ca omul să își poată lucra mântuirea în chip subiectiv prin Biserica numită „organul mântuirii și sfințirii noastre” în care Hristos lucrează și ni se comunică nouă prin Sfintele Taine. Împărtășirea deplină a divinității se realizează plenar doar în Taina Sfintei Euharistii.

CAPITOLUL I

LUCRAREA DE MÂNTUIRE A LUMII PRIN JERTA CRUCHI

1.1. Abordări conceptuale cu privire la mântuire

Înțelesurile cuprinse în termenul *mântuire* sunt redată în Noul Testament printr-o mulțime de alți termeni, care indică în același timp fazele mântuirii, până la faza ei finală: *învierea* și *viața de veci*. Iată unii din acești termeni: moartea cu Hristos pentru păcat și arvuna învierii și a vieții veșnice cu El (Rom. 6, 4-5; 8,11), „nimicirea trupului păcatului” și „eliberarea din robia lui” (Rom. 6, 6-7), „viața” adevărată în Hristos pentru Dumnezeu (Rom. 6,10; Gal. 2,20), viața într-o „sfințenie” (Col. 1,22), locuirea lui Hristos și a Duhului vieții în cel mântuit (Rom. 8, 9, 10, 11; 1 Cor. 3, 17; 6, 19), starea de fii ai lui Dumnezeu (Rom. 8, 14, 16, 17, 23; Gal. 4, 7); făptură nouă în Hristos (2 Cor. 5, 17), viețuirea în dreptatea opusă fărădelegii (2 Cor. 6, 14), comuniunea cu Tatăl și cu Fiul (1 In 1, 3; 1 Cor. 1, 9), comuniunea Duhului Sfânt (2 Cor. 13, 13), participarea la firea dumnezeiască (1 Pt. 1, 4), apropierea de Tatăl prin Hristos (Ef. 2, 19), pietre în locașul lui Hristos (Ef. 2, 21-22; 1 Pt. 2, 5), înrădăcinați și întemeiați în iubirea lui Hristos (Ef. 2, 19), născuți a doua oară nu din sămânță stricăcioasă, ci din Dumnezeu (1 Pt. 1, 23; 1 In 3,9) etc.

Starea de mântuire este obținută de om prin har și o dezvoltă prin fapte și prin daruri în Biserică. Între numeroși termeni care exprimă starea de mântuire există o deplină solidaritate, sau o complementaritate. Înțelesul fiecăruia implică înțelesurile exprimate prin ceilalți¹.

În general, treptele principale ale mântuirii sunt următoarele:

a. *Pregătirea renașterii omului sau a sălășluirii lui Hristos, sau a harului în el.* Pregătirea aceasta are diferite forme. Pregătirea celor ce s-au botezat în ziua Pogorârii Duhului Sfânt a început prin cuvântul Sfântului Petru, care le-a făcut cunoscut pe Hristos. Acest cuvânt a provocat în ei *străpungerea inimii* și dorința de a se mântui prin alipirea la Hristos. La pocăința pentru viața de până atunci îi îndeamnă și Sfântul Apostol Petru (Fpte 2, 37-38).

¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 340.

Întrebarea lor: „*Ce să facem?*”, răsărea din conștiința trezită în el că fără Hristos nu există pentru ei scăpare din perspectiva morții veșnice. De abia după aceea s-au botezat.

b. *Renașterea omului în Hristos, sau sălășluirea lui Hristos în el.* Acest eveniment spiritual se produce prin Taina Botezului și el echivalează cu intrarea omului în corpul tainic al lui Hristos sau în Biserică. El constă, pe de o parte, din desființarea păcatului strămoșesc și a celorlalte păcate săvârșite din slăbiciunea întreținută de puterea păcatului strămoșesc; pe de alta, din sălășluirea lui Hristos sau a harului Lui în suflet, care echivalează cu începutul unei vieți noi în om.

Harul este însăși Persoana lui Hristos care stă în intimitatea noastră, disponibilă cu toată iubirea Ei, dar așteaptă ca să ne deschidem și noi acestei iubiri, ca să începem dialogul iubirii și să începem să ne umplem de bunătatea lui. „*Harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare*”. „*Templul este locașul sfânt al sufletului și al trupului, care e zidit de Dumnezeu*”². „*Dar și acest templu are un loc în partea dinăuntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca înainte-mergător*” (Evr. 6, 20), locuind de la Botez în noi, „*în afară numai dacă nu suntem netrebnici*” (2 Cor. 13, 5).

Chipul uman al lui Hristos este alcătuit din armonia a nenumărate virtuți, a nenumărate aspecte ale binelui, care reflectă în chip uman însușirile lui Dumnezeu. Cel ce prin faptele statornice de diferite feluri imprimă în sine diferitele virtuți, imprimă prin aceasta înseși trăsăturile chipului lui Hristos, sau dă forma umană, în persoana sa, însușirilor lui Dumnezeu, asemenea lui Hristos³. Și aceasta este o adevărată participare la Dumnezeu și o reflectare a lui Dumnezeu prin ființa noastră personală. El duce chipul dumnezeiesc din sine la asemănare și la iubirea îndumnezeitoare⁴. Pe fața lui s-a făcut străvezie în mod vădit lumina fețele lui Hristos.

² Sf. Marcu Ascetul, *Despre Botez*, în Filoc. Rom., I, p. 174.

³ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, P.G. 91, col. 1081.

⁴ *Ibidem*, col. 1084.

1.2. Nevoia de mântuire a omului căzut

Pentru a cunoaște cât de importantă era mântuirea omului, trebuie să înțelegem modul în care Dumnezeu Creatorul l-a creat pe om, măreția și prețuirea pe care i-a arătat-o, și mai mult decât atât trebuie să știm care au fost urmările păcatului și să înțelegem gravitatea consecințelor căderii sau a depărtării de Dumnezeu „Izvorul Vieții”.

De la citirea facilă a *Facerii* se poate vedea modalitatea în care omul a fost adus la existență printr-un act special diferit de cel al creării făpturilor anterioare. Creat în ziua a șasea, omul a fost ultima creatură, încheierea creației, „cunună și coroană a creației”. Omul este deosebit de făpturile create anterior prin natura și demnitatea sa, ocupând locul de mijloc între lumea spirituală și cea materială, ca sinteză a lor, fiind numit „microcosmos”⁵.

Se poate afirma că Dumnezeu are față de om o grijă aparte, un interes deosebit. Aceasta este nuanțată în faptul că omul a fost creat printr-un act special din partea lui Dumnezeu „luând țărână din pământ și suflând în nările lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu” (Fac 2,7)⁶. Analizând mai mult actul creării omului, afirmăm că este un act special, chiar în componenta referitoare la trup. Dumnezeu a făcut trupul „luând țărână din pământ” nu a poruncit pământului să-l producă⁷. Dumnezeu a hotărât prin enigmaticul sfat să-l creeze pe om „după chipul și asemănarea Sa” pentru ca apoi să-l facă după chipul Său „bărbat și femeie”. Aducerea la existență prilejuiește nu întâmplător manifestarea tainică a Sfintei Treimi. În cazul creării omului este vorba de exprimarea unei hotărâri a Creatorului în care exegeza biblică vede prima descoperire a Sfintei Treimi: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră” (Fac 1,26)⁸, putându-se vorbi aici de un sfat divin. În acest sens, Sfântul Vasile cel Mare vorbește despre demnitatea unică a omului în planul creației: „omul nu este încă și se face sfat pentru om. N-a zis ca și despre celelalte: Să fie om! N-a provocat facerea sa din poruncă, ci a fost un sfat în Dumnezeu cum să aducă la viață această ființă cinstită”⁹. Deci omul are o constituție

⁵ *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1958, p. 504.

⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 388.

⁷ *Ibidem*, p. 389.

⁸ Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *Antropologia Sfinților Părinți Capadocieni*, Editura Reîntregirea Alba Iulia, 2001, p. 146.

⁹ Basile de Cesaree, *Sur l'origine de l'homme*, în col. „Sources Chretiennes” nr.160, Paris, 1976, p. 170-172, apud Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *op. cit.*, p. 158.

dihotomică: trup luat din țărână prin care este în relație cu lumea materială și restul ființelor și suflet dat de Dumnezeu prin acea „suflare de viață”, prin care omul stă în relație cu Creatorul său. Prin aceasta se arată înalta menire și prețuire a omului, de care s-a învrednicit prin infinita iubire a lui Dumnezeu.

Dar ce se înțelege prin această „suflare de viață”? Suflarea de viață este în om o „părtică divină” care arată că omul este înrudit cu Dumnezeu, după cum ne spune și Sfântul Grigorie de Nyssa¹⁰. Iar Sfântul Grigorie de Nazianz spune în acest sens: „Cuvântul, după ce a luat un bulgăr din pământul proaspăt creat, a modelat cu mâinile Sale nemuritoare chipul meu, și i-a împărtășit din viața Sa, deoarece a trimis în el Duhul Sfânt, care este revărsarea dumnezeirii necunoscute. Astfel omul a fost creat din țărână și suflare după chipul cel nemuritor, deoarece în acestea două natura spiritului este supremă. La fel în calitatea mea de pământ, sunt legat de viața de aici de jos, dar fiind și o părtică divină, port în sânul meu dorința de viață viitoare”¹¹.

„Fiind deci din neamul lui Dumnezeu” (Fapte 17,29) omul are viață spirituală, adică viață a înțelegerii și comuniunii cu El Care comunică cu sufletul sădit în om. „În esență chipul lui Dumnezeu în om este tot ceea ce-l deosebește pe om de animale, tot ceea ce-l face persoană în adevăratul sens al cuvântului”¹². Sfântul Grigorie Palama identifica chipul cu omul întreg, în integralitate psiho-somatică, alcătuit din trup și suflet „pentru că împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu”¹³. Prin viața insuflată Dumnezeu adresează chemarea Sa, capacitatea de răspuns și conștiința că îi vorbește omului și el trebuie să răspundă. „Apare astfel în om prin chip un „tu” al lui Dumnezeu, Care creează din nimic, din țărână un partener de dialog și cu care se află în relație și comuniune”¹⁴. Iată așadar înalta prețuire a omului.

Prin acest chip omul se îndreaptă în direcția participării la viața divină, harică având imprimat un logos special, „logos al fapturilor”¹⁵ dat prin suflarea de viață. Dar care este chemarea pe care Creatorul o adresează omului ? Omul este chemat la ridicare în unire deplină

¹⁰ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Oratio Catehetica*, 5 P.G. 45, col. 21, apud Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. I, p. 389.

¹¹ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Poematica Dogmatica*, VIII, P.G. 37, col. 452, apud Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p.172.

¹² Episcop Kallistos Ware, *Ortodoxia calea dreptei credințe*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 53.

¹³ Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 46.

¹⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 393.

¹⁵ Pr. Dr. N. Macsim, *Răscumpărarea în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul*, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei, Anul LVII/1981, Nr. 7-9, p. 454.

cu Izvorul infinit al vieții, chemat deci la părtășia dumnezeirii, tocmai în virtutea acestui chip. Dumnezeu dă omului rostul de unificator al celor create, fiind chemat la împlinirea destinului de „asemănare” cu Creatorul prin colaborarea naturii umane cu acest har divin, având astfel părtășie la viața divină și la mântuire¹⁶.

Dar a fi după chipul lui Dumnezeu înseamnă a fi o ființă personală, deci o ființă liberă și responsabilă. Ce înseamnă a fi o ființă liberă?

Libertatea este în om tocmai „pecetea părtășiei noastre divine”, posibilitatea de a alege și de a refuza arătând însuși chipul lui Dumnezeu în om¹⁷. Ea este cerută de însăși dragostea Creatorului care ne cheamă la îndumnezeire, la transformarea chipului în asemănare, asemănarea fiind numită „chipul în actualitate”¹⁸. Creatorul devine neputincios înaintea libertății umane; nu o poate viola pentru că izvorăște din propria atotputernicie. În aceasta constă și iubirea lui Dumnezeu Care nu poate constrânge¹⁹, nu poate forța.

Părintele Dumitru Stăniloae explică astfel libertatea dăruită omului de Creatorul său: „Dumnezeu a înzestrat creaturile conștiente cu o libertate, dar prin aceasta nu dispune El Însuși de libertatea cu care le-a înzestrat. Și aceasta nu pentru că libertatea n-ar fi un dar al Lui, ci pentru că El voiește ca ele înseși să dispună de libertatea dată lor. El le-a dat o libertate care ține de ființa lor nu de ființa Lui”²⁰. Deci libertatea omului este proprie ființei lui, ca dar al lui Dumnezeu.

Precum a fost nevoie de o voință pentru a da viață chipului, așa este nevoie de două pentru a transforma chipul în asemănare, este deci nevoie de o sinergie, conlucrare între har și libertatea umană²¹. Paul Evdokimov numește astfel chipul „asemănare subiectivă”²².

Se poate vedea acum ce mare importanță are libertatea și se poate remarca încă o dată prețuirea de care se bucură omul din partea lui Dumnezeu. În Sfânta Scriptură găsim multe temeiuri care atestă existența libertății umane: cuvintele Mântuitorului despre lepădarea de sine „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-mi urmeze

¹⁶ *Ibidem*, p. 445.

¹⁷ Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, Editura Enciclopedică, București, 1993, pp. 96-97.

¹⁸ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. I, Editura IBMBOR, București, 1958, p. 519.

¹⁹ Vladimir Lossky, *op. cit.*, p. 99.

²⁰ Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 280.

²¹ Pr. Dr. N. Macsim, *op. cit.*, p. 445.

²² Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, trad. din lb.fr. de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Editura IBMBOR, București, 1996, p. 90.

Mie” (Mt 16,24) și cuvintele: „Iată stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine” (Ap 3,20). Iată cum Hristos Domnul bate neconținut la ușa sufletului uman, așteptând să i se deschidă; nu forțează, nu obligă, ci are răbdare ca un Tată iubitor, așteptând să i se deschidă. Acestea sunt doar câteva din temeiurile scripturistice, dar în Sfânta Scriptură găsim multe altele care ne îndreptățesc să credem și să afirmăm că Dumnezeu Tatăl i-a dăruit omului voința liberă, care reflectă însuși chipul Său în om. Dar în acest mare dar al libertății a fost implicată și puțința căderii. Chiar în această înaltă măreție de a putea deveni Dumnezeu, omul e capabil să poată cădea²³.

Despre posibilitatea căderii omului, tot părintele Dumitru Stăniloae explică: „Dumnezeu creează lumea din iubire, căci numai în iubire se manifestă libertatea cu adevărat determinată. Dar tocmai de aceea nu creează o lume silită să-L iubească, ci o creează cu riscul ca ea să nu răspundă iubirii Lui, ea putea alege tocmai prin libertatea sa necomunicarea cu El, deci răul”²⁴ prin nerăspunsul la dragostea Lui nemărginită.

Însă pe lângă multe daruri primite de om în starea primordială, a fost îngăduită și ispitirea lui, dar tot pentru ca omul să poată fi ajutat în îndeplinirea menirii, pentru ca nu cumva omul „trufindu-se să cadă în osânda diavolului” (1 Tim 3,6). Dumnezeu dă omului poruncă pentru ca prin păzirea de bunăvoie să ajungă la convingerea că ultimul suport este în Creatorul Absolut. Sfântul Atanasie cel Mare spune în acest sens: „Porunca a fost legea dată de Dumnezeu. Dacă vor păstra ce au primit: viață nedureroasă, neîntristată și fără griji în rai, să aibă făgăduința nestrăciunii din ceruri. Iar dacă vor călca porunca se vor face răi și vor avea să sufere în moarte stricăciunea cea după fire, și murind vor rămâne în afara raiului în moarte și stricăciune”²⁵: „Din toți pomii din rai veți mânca dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați, căci în ziua în care veți mânca cu moarte veți muri” (Fac 2,16-17).

Sfântul Ioan Damaschin remarcă că „nu era folositor ca omul să dobândească nemurirea fără ca să fie ispitit și încercat”²⁶. Așadar este necesar ca mai întâi omul să fie încercat căci cel neispitit și neîncercat de nimic nu este vrednic” (Is. Sirah XXXIV,10). Iar în urma încercării de desăvârșire prin păzirea poruncii să primească nemurirea ca răsplată,

²³ Vladimir Lossky, *Theologie Dogmatique*, in: *Messenger*, nr.48, p. 229, apud Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 414.

²⁴ Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 281.

²⁵ Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvânt despre Întruparea Cuvântului*, în *Scrieri*, Partea I, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 15, Editura IBMBOR, București, 1987, p. 93.

²⁶ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. I, Editura IBMBOR, București, 1958, p. 535.

ajungând la scopul suprem. Omul este supus ispitei diavolului. Acesta, după cum spune Sfântul Vasile cel Mare, fiind conștient de capacitatea omului și de dorința de a atinge asemănarea cu Dumnezeu, l-a înșelat și a pervertit darul și înclinația lui promițând primilor oameni că vor fi ca Dumnezeu cunoscând binele și răul. Astfel satana depărtează pe om de la „starea lui primordială și binecuvântată”²⁷.

Omul a avut posibilitatea de a alege fie de a ține porunca lui Dumnezeu, fie de a urma sfatul înșelătorului și în mod absolut liber a fost aleasă cea de-a doua variantă: „Dar oamenii ajunși fără de minte au nesocotit harul dat lor și prin aceasta au întors atât de mult spatele lui Dumnezeu și au tulburat atât de mult sufletul lor, încât nu numai că au uitat de cunoștința lui Dumnezeu, au slujit făpturii în locul Făcătorului, au mutat cinstea de la Dumnezeu la draci, crezând în ei și i-au luat drept dumnezei împlinind poftele lor”²⁸. Avem aici argumentul cel mai important prin care putem arăta și susține existența libertății umane, existența păcatului și a răului atestând voia liberă a omului, căci la Dumnezeu „Izvorul Vieții și al binelui” nu există rău. „Dar cu toate că bunătatea lui Dumnezeu și iubirea Lui de oameni a fost așa de mare, totuși oamenii biruiți de plăcerile lor de o clipă și de nălucirile și amăgirile pricinuite de draci, nu s-au învoit cu adevărul, ci s-au îndopat cu și mai multe rele și păcate, încât nu mai păreau a fi raționali ci neraționali din felul purtării lor”²⁹. Omul a căzut de sub ascultarea de Dumnezeu, a călcat porunca dată de Creatorul său. Acest păcat al neascultării, al mândriei a avut urmări grave: „Protopărintele Adam s-a aplecat întreg spre simțire predându-se ei, primind prin aceasta veninul stricăcios al celei mai amarnice fiare, încercând să dobândească cum nu trebuia cele ale lui Dumnezeu, fără de Dumnezeu și nu după Dumnezeu [...] refuzând hrana din pomul vieții, Pâinea ce s-a coborât din cer și a dat viață lumii, și lepădându-se de nemurirea ce i s-a dat”³⁰. Păcatul a însemnat refuzul de a trăi în planul teandric, în viață părtașă de viața dumnezeiască și căderea în planul vieții care se întreține numai prin mâncare materială, și prin resursele planului creat. Totodată păcatul a însemnat și desprinderea omului din planul

²⁷ Sfântul Vasile cel Mare, Omilia, *Că Dumnezeu nu e autorul răului*, VIII P.G. 31, col. 348, B, apud Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *op. cit.*, p. 268.

²⁸ Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, p. 104.

²⁹ *Ibidem*, p. 105.

³⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 80, Editura IBMBOR, București, 1983, cap. 42, p. 155.

vieții divine, din dialog ontologic și iubitor dintre el și Subiectul divin³¹, Izvorul tuturor cuvintelor, al bunătăților și al Vieții.

Toate acestea: pierderea comuniunii cu Dumnezeu, ieșirea din planul teandric la existență, separarea omului de Creatorul său au fost posibile deoarece omul nu a făcut uz în mod corect de libertatea voinței sale adică de înclinația sa naturală către Binele Suprem, către Dumnezeu. După cădere libertatea nu mai este deplină, ci este îngădită de pasiuni, de constrângeri lăuntrice și exterioare. „Mișcarea naturală” a omului către Dumnezeu a fost prin urmare întreruptă prin revolta omului față de Creatorul său, prin deturnarea lui de la destinul său firesc de îndumnezeire³².

Au urmat apoi și alte consecințe ale căderii: pierderea nevinovăției, dreptății, sfințeniei originare, întunecarea rațiunii, pervertirea inimii, slăbirea voinței iar trupul a fost supus legilor naturale de descompunere. De asemenea, stăpânirea asupra animalelor este limitată, acestea nu mai văd în om pe stăpânul lor deoarece nu mai recunosc în el chipul Creatorului. De ce s-au întâmplat toate acestea ? Toate aceste grave consecințe ale căderii s-au abătut asupra omului deoarece harul divin care la început era interior omului, acum este exterior, omul îl pierde, se depărtează de Dumnezeu și înaintează astfel spre moarte. Iată că deci cea mai gravă consecință a căderii a culminat cu moartea căci „păcatul săvârșindu-se naște moartea” (Iacob 1,15) iar „plata păcatului este moartea” (Rom 6,23).

Păcatul a produs o stare de reală păcătoșenie care se transmite tuturor descendenților lui Adam. Toți descendenții lui Adam se nasc sub osânda păcatului, toți prin natura lor se nasc cu o libertate fragmentată și limitată și cu înclinările native spre păcat. Toți ca atare sunt înglobați în același destin al suferinței corelate la plăcere și al morții care le succede. Tradiția patristică vorbea de o „mortalitate ereditară”, iar Sfântul Maxim Mărturisitorul vine cu ideea de „culpabilitate sau coruptabilitate ereditară” care motivează mortalitatea ereditară³³.

Deci moartea este „neputința de a intra în Împărăția cerurilor”³⁴, neputință a omului de a-și împlini înalta menire de care s-a învrednicit, care s-a transmis tuturor urmașilor lui Adam, căci „precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea

³¹ *Ibidem*, cap. 43, vezi nota 189, p. 156.

³² Pr. Dr. N. Macsim, *op. cit.*, p. 455.

³³ *Ibidem*, p. 457.

³⁴ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. I, Editura IBMBOR, București, 1958, p. 554.

a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el” (Rom 5,12) și „prin greșeala unuia toți au murit” (Rom 5,15).

Iată deci câteva mărturii scripturistice care atestă universalitatea păcatului și a urmărilor lui pentru întreaga fire umană care cunoaște starea de reală păcătoșenie și vina ce rezultă din ea³⁵, căci „prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți” (Rom 5,19).

Dar chiar dacă păcatul a adus în lume moartea și toți urmașii lui Adam sunt părtași stării de păcătoșenie, totuși căderea nu a fost definitivă, căci chipul lui Dumnezeu în om nu s-a distrus complet ci a fost întunecat. Nu e acceptată ideea că omul a trecut printr-o corupere totală, căci natura umană după cum învață Sfântul Vasile cel Mare, nu este subiect pentru o „corupere totală”, ci pentru o slăbiciune și puternică înclinație spre păcat³⁶. Deci chipul lui Dumnezeu în om nu se șterge, alegerea liberă a omului este redusă, limitată, „chiar într-o lume căzută omul păstrează cunoașterea de Dumnezeu și puțința de a intra prin har, în comuniune cu El”³⁷. Dar ceea ce ne îndreptățește să credem că păcatul nu a însemnat și neputința omului de a se mântui, nu a adus căderea totală, este chiar făgăduința dată de Dumnezeu Creatorul că va trimite un „Răscumpărător”.

„Iată deci cum sentința divină este însoțită și de făgăduința unui Mântuitor (Mesia), adică cea dintâi Vestă bună sau Protoevanghelie, care a fost o mare mângâiere pentru Adam și pentru urmașii lui”³⁸.

Astfel Vestea cea bună: „Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei, aceasta îți va zdrobi ție capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul” (Fac 3,15) nu este altceva decât promisiunea trimiterii unui Răscumpărător Care „va strica lucrurile diavolului” (1 Ioan 3,8) și va surpa puterea lui, izbăvind „pe cei pe care frica morții îi ținea în robie toată viața” (Evr 2,15).

Dar cu toate că păcatul nu a adus omului căderea totală pentru că chipul lui Dumnezeu nu s-a desființat ci numai s-a alterat, s-a întunecat, iar năzuința după bine și adevăr nu a dispărut, totuși omul nu se putea mântui singur prin propriile puteri³⁹. Dar de ce mântuirea

³⁵ *Ibidem*, p. 555.

³⁶ Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *op. cit.*, p. 271.

³⁷ Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 65.

³⁸ Pr. Ioan Mircea, *Răscumpărarea în Noul Testament după învățătura Sfinților Părinți*, în rev. „Studii Teologice, Anul XXIV / 1972, Nr.1-2, p. 27.

³⁹ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, p. 569.

prin propriile puteri este imposibilă ? De ce nici o ființă creată, deci mărginită nu putea repara greșeala omului în fața dreptății divine ?

Mântuirea prin propriile puteri îi era interzisă omului din cauza morții ce se întârea împotriva lui prin lege. Trupul rămas fără puterea spiritului se descompune printr-o rânduială firească. Iar omului îi era cu neputință să scape de această lege rânduită firii în urma păcatului. Iar Dumnezeu n-ar fi grăit adevărul dacă spunând că vom muri, omul n-ar fi murit⁴⁰. Astfel omul, fiind stăpânit de stricăciunea cea după fire și deposedat de harul de a fi „chipul lui Dumnezeu”, de cine era nevoie pentru readucerea acestui har, dacă nu de Cuvântul lui Dumnezeu Care a făcut de la început toate.

Putem spune că mântuirea era cerută de însăși dragostea lui Dumnezeu față de oameni, căci era nepotrivit cu bunătatea Lui ca să se strice cele făcute de El. Și tot nepotrivit era cu iubirea Lui ca să se desființeze legătura omului cu Creatorul său⁴¹. Dumnezeu nu putea să lase să se piardă lucrul mâinilor Sale, căci „nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (Iez 18, 23-32).

Dar sunt și alte temeieri scripturistice care arată bunătatea și iubirea Creatorului față de oameni: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Tim 2,4) căci Tatăl nu vrea să piară cineva, ci toți să vină la pocăință” (2 Petru 3,9).

Iată deci cum neputința omului de a se salva singur manifestată în „darul după mântuire” își găsește salvarea în Hristos „pentru că dacă plata păcatului este moartea, harul lui Dumnezeu este viața veșnică în Iisus Hristos Domnul nostru” (Rom 6,23). „Numai Mesia – Hristos a putut salva pe om de sub robia spirituală a păcatului, a diavolului și a morții”⁴², după cum Însuși spune: „Eu, numai Eu șterg nelegiuirile voastre” (Is XLIII, 25).

„Numai un Dumnezeu transcendent lumii și proceselor de descompunere, poate mântui ființele umane de la pieirea lor succesivă și fatală”⁴³, spune și părintele Dumitru Stăniloae.

Astfel după cădere participarea omului la Dumnezeu, menirea sa înaltă nu se mai putea realiza de un simplu om, ci omul avea nevoie de o specială intervenție din partea lui

⁴⁰ Sfântul Atanasie cel Mare, Op. cit. p. 96, vezi nota 25.

⁴¹ *Ibidem*, p. 95-96, vezi nota 26.

⁴² Pr. Ioan Mircea, op. cit., p. 31.

⁴³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu prin Care toate s-au făcut și se refac*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XXXV, Nr. 2, Aprilie – Iunie, 1983, p. 169.

Dumnezeu. Mântuirea nu se putea realiza doar de un simplu om, de o creatură, datorită universalității păcatului, ci se putea realiza de un Om Adevărat Care să fie în același timp și Dumnezeu Adevărat, opus lumii create, departe de orice dependență față de legile firii⁴⁴. „Trebuia deci ca Cel Care avea să aducă mântuirea să fie fără de păcat, să nu fie supus prin păcat morții, ci încă prin El să fie întărită și înnoită firea”⁴⁵.

Aceasta pentru că „nici o parte a creațiunii nu putea să mântuiască, creațiunea având însăși trebuință de mântuire”⁴⁶, iar refacerea chipului lui Dumnezeu din om nu se putea realiza decât de Cuvântul lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru în calitatea Sa de „Chip al Tatălui” și numai în această calitate „putea rezidi pe om după chipul Lui”⁴⁷.

Deci firea umană slăbănogită avea nevoie de Doctor, cel ce-și pierduse viața aștepta pe Dătătorul ei, tânjea după Lumină cel ce zăcea în întuneric, cel căzut în robie aștepta Izbăvitorul, cel legat aștepta pe Cel Care să-l dezlege din jugul sclaviei, pe Slobozitorul său. De aceea dumnezeirea îmbracă haina trupului⁴⁸ și se coboară la oameni în cea mai mare apropiere pentru a-l salva pe om, pentru a-l readuce la starea primordială binecuvântată ca Unul Care este nu numai Om ci și Dumnezeu Adevărat în același timp.

1.3. Întruparea Mântuitorului ca dar al mântuirii

Dacă Hristos Se revelează și ca omul ajuns la împlinirea lui, întrucât este unit cu Dumnezeu, cum nu este și cum nu va fi nici un om decât în parte prin unirea cu Hristos, El nu trebuie să fie și calea și ajutorul nostru spre această țintă. Precum este ținta reală, așa este și calea reală. Propriu-zis El ne este cale întrucât ne este țintă. În această calitate de țintă El ne arată iubirea Lui desăvârșită față de noi. Dar tocmai prin aceasta ne este și calea, întrucât tocmai prin ea ne ajută cu înțelegere să înaintăm spre ținta realizată de El. Întrucât nu am ajuns la capacitatea iubirii lui, El ne este departe ca țintă, dar întrucât prin iubirea Lui ne este în maximă apropiere, El ne este calea accesibilă.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 172.

⁴⁵ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, Editura IBMBOR, București, 1958, p.571.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 570.

⁴⁷ Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, p. 107.

⁴⁸ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri Dogmatico – Polemice și Morale*, în *Scrieri*, Partea a II-a, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogaie, P.S.B., Editura IBMBOR, București, 1998, p. 309.

Și aceasta iarăși arată istoricitatea și supraistoricitatea lui Hristos.

Sinoadele ecumenice au prins într-o formulare concisă înfățișarea evanghelică și vie a Persoanei divino-umane a lui Hristos.

Primul Sinod ecumenic de la Niceea și al II-lea de la Constantinopol, preluând mărturisirea de credință de la Botez a Bisericii din Ierusalim, au stabilit textul ei definitiv referitor la Iisus Hristos, în forma Simbolului niceo-constantinopolitan care mărturisește despre El pe de o parte că e Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, de o ființă cu Tatăl, născut înainte de veci; pe de alta, că S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioară și S-a făcut om⁴⁹.

Sinodul al IV-lea ecumenic dezvoltă această mărturisire despre Hristos, declarând că Iisus Hristos este „Unul și Același Dumnezeu cu adevărat și om cu adevărat, din suflet rațional și trup, de o ființă cu Tatăl după dumnezeire și de o ființă cu noi după omenitate; întru toate asemenea nouă afară de păcat; înainte de veci născut din Tatăl, după dumnezeire, iar în zilele de pe urmă din Fecioara Maria, Născătoare de Dumnezeu, după omenitate; cunoscut în două firi în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată nicidecum din cauza unirii, ci păstrându-se mai degrabă însușirea fiecărei firi și concurgând într-o persoană și într-un ipostas”.

În esență se mărturisește deci că Fiul lui Dumnezeu, Cel dinainte de veci, S-a întrupat și S-a făcut om din Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, și prin Întrupare s-a realizat uniunea ipostatică, sau unirea într-un ipostas a firii dumnezeiești și a celei omenești, adică o persoană în două firi, Persoana lui Iisus Hristos.

Dar este de remarcat că în definiție se mărturisește cu insistență că Iisus Hristos a existat ca Fiul lui Dumnezeu, deci ca ipostas sau ca persoană dumnezeiască, dinainte de Întrupare. Căci Iisus Hristos, născut după omenitate din Fecioara Maria, este Unul și Același cu Ipostasul dumnezeiesc născut din Tatăl dinainte de veci. Mărturisirea nu spune că Iisus Hristos ca persoană S-a constituit de-abia prin nașterea din Fecioara Maria, prin întâlnirea firii dumnezeiești, care înainte de aceea n-ar fi fost persoană, cu firea omenească.

Însuși Fiul lui Dumnezeu S-a unit la maximum cu umanitatea, sau a venit în maximă apropiere de noi.

Acum El nu mai rămâne ca persoană în alt plan decât persoanele umane; El nu Se mai mulțumește să-Și facă simțită prezența și eficiența ca persoană susținătoare a persoanei

⁴⁹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 36.

raționale umane existente în mod deosebit de El, ca chip al Său, și a rațiunilor lucrurilor, ca chipuri deosebite ale rațiunilor Sale, cum făcea înainte de Întrupare și într-un mod mai accentuat și mai vădit în Revelația Vechiului Testament.

El nu mai poartă un dialog cu persoanele umane, ca un partener din alt plan; realitatea Sa de persoană nu mai rămâne un fapt misterios în alt plan, sesizat printr-o experiență excepțională numai de unele persoane umane, în baza unei Revelații speciale. Acum Persoana divină a Fiului lui Dumnezeu sau a Cuvântului intră în planul experienței comune a celor care cred în El, ca o persoană din rândul persoanelor umane, care însă în același timp le dă putința de a o sesiza ca Persoană dumnezeiască. Înainte de Întrupare, cele două firi erau „despărțite”, zice Nicolae Cabasila, „pentru că Dumnezeu era numai El și firea omenească era numai ea”⁵⁰.

Mântuitorul „a răsărit” (Evrei VII, 14), intră în lume (Evrei X, 5) pentru că asta a fost voia lui Dumnezeu (Evrei X, 7). Și toate acestea pentru mântuirea noastră, pentru satisfacerea dreptății dumnezeiești. Sfântul Apostol Pavel ne arată că însuși Mântuitorul, intrând în lume, a zis către Dumnezeu Tatăl vorbele pe care proorocul I le atribuie: „jertfă și prinoase Tu n-ai voit, dar mi-ai întocmit un trup” (Evrei X, 5). Acest verset cuprinde taina Întrupării și a Răscumpărării, deoarece arată că Iisus Hristos va lua trup și va fi dat ca jertfă în locul jertfelor din trecut.

„Tu mi-ai pregătit trup”, lasă a se înțelege că Cel despre care este vorba aici, exista înainte de a se întrupa și că acest trup nu este un adaos la persoana Sa, iar cuvintele „*mi-ai pregătit trup*” arată că acest trup nu este lucru omenesc, ci este alcătuit de Dumnezeu”⁵¹.

Mântuitorul se întrupează, ca să poată fi cu adevărat arhiereu luat dintre oameni, asemănător întru toate lor, fiindcă avea să mântuiască pe aceștia, nu îngerii: „Căci, într-adevăr, nu a luat firea îngerilor, ci sămânța lui Avraam a luat. Pentru aceea, dator era întru toate să Se asemene fraților, ca să fie milostiv și credincios arhiereu în cele către Dumnezeu, pentru curățirea păcatelor poporului” (Evrei II, 16-17) izbăvind-i pe ei din robia morții, ca „prin ceea ce a pățit, fiind El însuși ispitit să le ajute” (Evrei II, 18).

Într-un cuvânt, Mântuitorul se întrupează pentru ca prin jertfa Sa să împace lumea cu Tatăl. Aceasta, deoarece, neascultarea lui Adam dăduse naștere la o lume care nu mai avea posibilitatea să se ridice la starea din care căzuse. Trebuia deci să vină un Dumnezeu-Om și

⁵⁰ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, P.G. 150, col. 572, apud. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 37.

⁵¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos și restaurarea omului*, Sibiu, 1934, p. 207.

Acesta a fost Domnul Iisus Hristos „izvorul harului”, născut din ființa Tatălui din veșnicie, făcătorul cerului și al pământului cu toată podoaba lor, El, care a mântuit lumea prin Jertfa Sa, care a înviat pe Sine, s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui.

CAPITOLUL II

ÎNVIEREA DOMNULUI ȘI ÎNSEMNĂTATEA EI PENTRU VIAȚA CREȘTINĂ ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI

2.1. Faptul învierii

În cadrul vast al iconomiei mântuirii neamului omenesc, Învierea Domnului reprezintă un moment cu totul aparte: este momentul culminant al vieții și activității pământești a Fiului lui Dumnezeu întrupat, momentul când a fost surpată împărăția morții și lumii s-a dăruit viața.

Unic prin firea lui, faptul învierii avea să fie începutul unei ere noi în istoria omenirii, era speranțelor și a vieții, a desăvârșirii și a luminii. Era firesc, deci, să fie centrul predicii apostolilor și motiv de contemplare și întărire pentru creștinii de totdeauna.

Date fiind încercările fizice și durerea sufletească prin care Mântuitorul Hristos a trecut, la numai trei ore de la răstignire, a murit. Și pentru că „era ziua pregătirii și începea ziua Sabatului”, „Iosif, om bun și evlavios...s-a dus la Pilat și a cerut trupul lui Iisus. L-a dat jos de pe cruce, L-a înfășurat într-o pânză de in și L-a pus într-un mormânt nou, săpat în piatră, în care nu mai fusese pus nimeni”. „Femeile care veniseră cu Iisus din Galilea, au însoțit pe Iosif; au văzut mormântul și felul cum a fost trupul lui Iisus în el, apoi s-au întors și au pregătit miresme și miruri; iar în ziua Sabatului s-au odihnit, după lege” (Luca XXIII, 50-56).

A doua zi..., preoții mai de seamă și fariseii s-au dus la Pilat, și i-au zis: „Doamne, ne-am adus aminte că înșelătorul acela, pe când era încă în viață, a zis: „După trei zile voi învia”. Drept urmare, au pecetluit piatra și au pus strajă la mormânt (Matei XXVII, 62-66). Iar sâmbătă noaptea, „iată că s-a făcut cutremur mare de pământ, căci un înger al Domnului s-a pogorât din cer, a venit și a prăvălit piatra de la ușa mormântului și a șezut pe ea...Străjerii s-au îngrozit de frică și s-au făcut ca niște morți...Revenindu-și, au venit în cetate și au dat de știre preoților celor mai de seamă despre toate cele întâmplate. Aceștia s-au adunat împreună cu bătrânii, au ținut sfat, au dat ostașilor mulți bani și le-au zis: „Spuneți așa: ucenicii Lui au venit noaptea, pe când dormeam noi și L-au furat” (Matei XXVII, 62-28-13).

„Iar când începea să se lumineze înspre ziua dintâi a săptămânii”(Matei XXVIII, 1; Marcu XVI, 2; Luca XXIV, 1; Ioan XX, 1), „Maria Magdalena s-a dus la mormânt și a văzut piatra răsturnată de pe mormânt. A alergat la Simon Petru și la celălalt unic, pe care-l iubea Iisus, și le-a zis: „Au luat pe Domnul din mormânt și nu știu unde L-au pus” (Ioan 20, 1-2). Aceștia venind și încredințându-se că Iisus a înviat, s-au întors acasă. Maria, revenind la mormânt, stătea afară și plângea. „Pe când plângea, s-a plecat să se uite în mormânt. Și a văzut doi îngeri în haine strălucitoare, șezând în locul unde fusese trupul lui Iisus. „Femeie, i-au zis ei, «pentru ce plângi?» Ea le-a răspuns: „Pentru că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus”. După ce a zis aceste vorbe, s-a întors și a văzut pe Iisus stând acolo în picioare; dar nu știa că este Iisus...ci credea că este grădinarul...”. Încredințându-se că Domnul este, I s-a închinat, apoi a vestit pe ucenici (Ioan XX, 9-18).

„Pe când răsărea soarele” (Matei XVI, 2) au venit la mormânt cu miruri alte femei, Văzând piatra răsturnată, s-au înspăimântat. Dar, iată, li s-au arătat doi îngeri și le-au zis: „Pentru ce căutați pe Cel viu între cei morți? Nu este aici, ci a înviat” (Luca XXIV, 1-6). „Mergeți de spuneți ucenicilor Lui că a înviat din morți. Iată, El merge înaintea voastră în Galilea; acolo Îl veți vedea...Ele au plecat repede de la mormânt cu frică și cu bucurie mare și au alergat să dea de veste ucenicilor Lui. Dar iată că le-a întâmpinat cu Iisus și le-a zis: „Bucurați-vă!”. „Ele s-au apropiat să-I cuprindă picioarele și I s-au închinat” (Matei XXVIII, 7-9). „În seara aceleiași zile..., pe când ușile locului unde erau adunați ucenicii erau încuiate..., a stat Iisus în mijlocul lor și le-a zis: «Pace vouă». Și după ce a zis aceste vorbe, le-a arătat mâinile și coasta Sa, iar ucenicii s-au bucurat văzând pe Domnul” (Ioan XX, 19-20)⁵².

După aceea, timp de patruzeci de zile, s-a înfățișat ucenicilor săi vorbind cu ei despre lucrurile privitoare la „împărăția lui Dumnezeu” (Fapte I, 3).

Din relatările evangheliștilor reținem că:

a) Învierea a avut loc sâmbătă noaptea, în zorii zilei de duminică, fără a se preciza anume în ce moment a avut loc⁵³.

b) Învierea Domnului a fost urmată de evenimente supranaturale, ca apariția îngerilor și cutremure. Acestea aveau rostul să atragă luarea aminte martorilor asupra evenimentului ieșit din comun, care petrecea sub ochii lor.

⁵² Macarie Egipteanul, *Homiliae spirituales*, P.G. 34, p. 513.

⁵³ Idem, *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentariu*, Cernăuți, 1925, p. 822.

c) Învierea Domnului a fost un fapt real. Realitatea lui a fost probată printr-un lung șir de apariții ale Domnului față de ucenicii Săi, într-un răstimp de 40 de zile. Aceste apariții sunt relatate atât de Matei, cât și de ceilalți evangheliști. Se arată mai întâi Mariei Magdalena. Această arătare este relatată amănunțit de evanghelistul Ioan (cap. XX, 11-18; Marcu XVI, 9-11). Maria Magdalena este cea dintâi care a aflat piatra de la intrarea mormântului răsturnată și mormântul gol⁵⁴.

După ce a adus lui Petru și Ioan vestea despre dispariția trupului lui Iisus, ea a revenit la mormânt. De data aceasta a văzut în mormânt doi îngeri care i s-au adresat cu cuvintele: „Femeie, de ce plângi?”. Cu alte cuvinte, nu are rost să plângi, dat fiindcă Iisus a înviat. La scurt timp i se arată însuși Iisus și o întreabă: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?”. Socotind că la acea oră acolo nu putea fi decât grădinarul, îi răspunde: „Doamne, de L-ai luat tu pe El, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi lua”. Iisus se adresează din nou: „Marie!”. Recunoscându-L, în sfârșit, Maria exclamă: „Ravvuni”, care înseamnă „Învățătorule” (Ioan XXI, 16) și mai mult decât atât: „Stăpâne”. Numaidecât vrea să I se închine, dar Iisus o oprește zicând: „Nu te atinge de Mine, că încă nu M-am suit la Tatăl Meu”.

S-a arătat apoi femeilor mironosițe (Mt. XXVIII, 5-10; Lc. XXIV, 1-11; Mc. XVI, 3-8)⁵⁵. La scurt timp după plecarea Mariei Magdalena, vin la mormântul Domnului și celelalte femei pioase, care cumpăraseră aromate pentru a unge trupul lui Iisus. Era cealaltă Marie, adică sora Maicii Domnului, mama lui Iacob cel mic, Salomeea, mama fiilor lui Zevedei, Ioana, soția lui Chuza, administratorul lui Irod Antipa (Lc VIII, 3) și altele împreună cu ele (Mc. XVI, 1). Când au ajuns la mormânt, deja răsărise soarele (Mc. XVI, 2). Mirarea lor a fost mare văzând piatra răsturnată, mormântul gol, iar înăuntru un înger care stătea de-a dreapta locului unde fusese trupul Domnului. El le zice: „Nu vă spăimântați! Căutați pe Iisus din Nazaret, care a fost răstignit; a înviat, nu este aici; iată locul unde Îl puseseră. Dar duceți-vă de spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că merge înaintea voastră în Galilea; acolo Îl veți vedea, precum v-a spus”

⁵⁴ Antonie Harghel, *Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, Chișinău, 1928, p. 89.

⁵⁵ Acest episod este relatat îndeosebi de evangheliștii sinoptici. Evanghelistul Matei, însă, în tendința lui de a se sintetiza și sistematiza istorisirea, vorbind despre arătarea Domnului, femeilor mironosițe, amintește între acestea și pe Maria Magdalena. Nu precizează că Sf. Ioan Evanghelistul că Maria Magdalena a văzut, prima, înviat pe Domnul și după aceea, cum reiese din evanghelia lui Luca, și celelalte femei. Evanghelistul Marcu folosește în bună parte informațiile furnizate de evanghelistul Matei, de aceea și în acest caz între ei este asemănare.

(Marcu I, 6-7). Îndeosebi lui Petru, pentru că el, care se lepădase de Domnul, căzuse din demnitatea de apostol și trebuia să i se arate bunăvoință aparte⁵⁶.

La scurt timp, femeilor purtătoare de mir li se arată Însuși Mântuitorul, Care, după ce le adresează salutul: „Bucurați-vă!”, reia cuvintele îngerului referitoare la înștiințarea ucenicilor și permite mironosițelor, convinse deja de învierea Lui, să-I îmbrățișeze picioarele în semn de adorare. În cursul zilei se arată celor doi ucenici, Luca și Cleopa, în drum spre Emaus (Luca XXIV, 13 – 35; Marcu XVI, 12 – 19)⁵⁷.

Cei doi ucenici, asemenea majorității contemporanilor lor, văzuseră în Iisus pe Mesia, în chipul unui erou național, izbăvitor al evreilor din robia romană. Năruite aceste speranțe, erau tentați să vadă acum în El un prooroc oarecum. Mântuitorul, Care a venit în lume pentru a aduce la calea cea dreaptă pe cel rătăcit, (Matei XVIII, 2) se arată „acestor zăbavnici cu inima”, dovedindu-le cu cuvinte din Legea lui Moise și din cărțile profeților că „Mesia trebuia să pătimească toate acestea pentru a intra în Slava Sa”. Cu toate acestea, Domnul este recunoscut abia „când a binecuvântat și a frânt pâinea”⁵⁸.

A patra arătare are loc față de Petru (Luca XXIV, 34). Evanghelistul Luca nu ne spune unde și când a avut loc; probabil, însă, a avut loc în dimineața aceleiași zile în Ierusalim. Apostolul Pavel o menționează în epistola I către Corinteni (cap. XV, 7). Pentru că el citează îndeosebi mărturiile apostolice, pe care se baza credința Bisericii, trece cu vederea pe cele menționate mai înainte și o menționează în primul rând pe aceasta. Detalii în legătură cu acest fapt minunat va fi aflat apostolul Pavel de la Apostolul Petru însuși, în timpul petrecerii celor 10 zile împreună cu el, la trei ani după convertirea sa (Gal. I, 18-19). Tot în acel răstimp va fi fost informat de arătarea lui Iisus față de Iacob, episcopul Ierusalimului, pe care numai el o menționează (I Cor. XV, 7).

Spre seară se arată Apostolilor, fără Toma (Marcu XVI, 14; Luca XXIV, 36-43; Ioan XX, 19-23)⁵⁹.

⁵⁶ Dr. Vasile Gheorghiu, *Anul și ziua morții Domnului nostru Iisus Hristos*, Cernăuți, 1925, p. 791.

⁵⁷ Luca și Cleopa făceau parte din cercul larg de 70 de ucenici ai Domnului.

⁵⁸ Dispariția Domnului are loc în chip suprafiresc. Trupul Său spiritualizat nu mai era supus legilor firești. El părăsește pe ucenici îndată ce scopul Său este atins, acela de a-i convinge de realitatea învierii Sale.

⁵⁹ Evanghelistul Marcu spune că s-a arătat „celor unsprezece” (XVI, 14), iar Ioan ne spune: „Toma nu era cu dânșii când a venit Iisus” (Ioan XX, 24). De bună seamă că pentru Marcu numărul 11 era un termen tehnic, ce desemna grupul Apostolilor. Ca termen tehnic, desemnând grupul Apostolilor, folosește Sf. Ioan numărul 12, după ce Iuda căzuse din Apostolat (Ioan XX, 24).

Nedumeriți de cele întâmplate și mai ales de vorbele femeilor mironosițe, vorbe pe care mai degrabă „le credeau a fi basme” (Luca XXIV, 11), ucenicii Domnului, neștiind care va fi reacția iudeilor, stăteau adunați laolaltă la locul doar de ei cunoscut, cu ușile încuiate (Ioan XX, 19). În această atmosferă apăsătoare, apare deodată în mijlocul lor Iisus și le adresează salutul cunoscut: „Pace vouă”. Tensiunea sufletească își spune cuvântul: Cu toate că Mântuitorul le vorbise de toate câte se întâmplaseră și chiar de Învierea Sa, „plini de frică și de spaimă, ei credeau că văd duh” (Luca XXIV, 37). Mai întâi Mântuitorul muștră necredința lor (Marcu XVI, 14), apoi îi invită să-i pipăie mâinile și picioarele pentru a se convinge de realitatea celor întâmplate. Pentru ca orice îndoială să fie îndepărtată, stă la masă cu ei și mănâncă dintr-o bucată de pește fript și un fagure de miere” (Luca XXIV, 42).

Acestei relatări, evanghelistul Ioan îi adaugă amănuntul că acum, în vederea misiunii ce aveau s-o îndeplinească, Iisus, suflând peste Apostoli, le transmite darurile Sfântului Duh (Ioan XX, 22-23).

2.2. Părerii negative ale teologilor raționaliști referitoare la Învierea Domnului

Dacă moartea Domnului a fost „motiv de poticnire” (I Cor. 1, 23) pentru mulți dintre contemporanii Săi, nu mai puțin controversată a fost învierea Sa. S-au emis mai multe ipoteze în legătură cu dispariția trupului Mântuitorului din mormânt⁶⁰, însă ele s-ar putea reduce la patru, dat fiindcă ele se aseamănă:

- a) *Ipoteza înșelăciunii;*
- b) *Ipoteza vizionarismului;*
- c) *Ipoteza morții aparente;*
- d) *Ipoteza mistificării cuvintelor Mântuitorului;*

a) Ipoteza că trupul Domnului a dispărut din mormânt pentru că a fost luat de acolo de Ucenicii Săi, și prin urmare, n-a avut loc învierea și cele relatate de evangheliști ar fi doar o înșelăciune, – a fost formulată în primele momente ale constatării acestui fapt extraordinar și de

⁶⁰ Pr. Prof. Constantin Cornițescu, *Învierea Domnului și însemnătatea ei pentru viața creștină*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XXXV, nr. 2/1983, pp. 206-209.

neexplicat. Relatând străjerii cele întâmplate, arhieriei „s-au adunat împreună cu bătrânii, au ținut sfat, au dat oștenilor, bani mulți și le-au zis: „Spuneți așa: Ucenicii Lui au venit noaptea, pe când dormeam noi și L-au furat...Ostașii au luat banii și au făcut cum i-au învățat” (Matei XXVIII, 12-15).

Această părere a fost reluată de filosofi păgâni din primele secole de după ivirea creștinismului, – ca Porfiriu, Cels, Iulian Apostolatul și alții, – și sub diferite forme, de unii gânditori din secolele XVIII și XIX. Astfel, s-a zis de către unii că trupul Mântuitorului a fost ascuns chiar de sinedriști, pentru a nu avea loc manifestații la mormânt, în favoarea lui Iisus. După alții, trupul Domnului ar fi fost luat din mormânt de către Iosif, după Paștele iudaic și l-ar fi adus în Arimatea, pentru a-l pune în mormântul său.

Această părere neglijează următoarele aspecte:

- Ucenicii s-au arătat fricoși în momentele de încercare ale Mântuitorului și L-au părăsit cu toții chiar din grădina Ghetsimani. Este imposibil să-și fi schimbat atât de mult atitudinea mai târziu, când Dascălul lor era mort, încă să sfideze paza mormântului și să-și riste viața. Ce și cine le-a dat acest curaj?

- Dacă Apostolii ar fi furat trupul Domnului, ar fi făcut aceasta în grabă și n-ar fi dat atenție giulgiurilor (Ioan XX, 5-7). Ar fi făcut acest lucru în prima noapte, când nu era pază la mormânt și nu a doua noapte când era pază.

- Dacă Apostolii ar fi fost bănuți, cu adevărat, că au furat trupul Domnului, ar fi trebuit prinși și pedepsiți. Dar, atunci când predică învierea și sunt interogați, li se interzice doar să mai predice numele lui Iisus și sunt lăsați liberi (Fapte IV, 18). Mai mult, învățatul Gamaliel dă sfat sinedriștilor să nu persecute pe Apostoli, ca nu cumva să contravină voii lui Dumnezeu (Fapte V, 38-39).

- Este greu de acceptat ca soldații romani, renumiți pentru disciplina lor, să nu-și fi făcut datoria. Dacă au adormit, de unde știau că trupul păzit de ei a fost furat de Apostoli și nu de altcineva, sau că a avut loc evenimentul minunat relatat de evangheliști?

- Dacă nu și-a făcut datoria, de ce n-au fost pepeșiți? În Faptele Apostolilor (XII, 19) se spune că Irod a dat ordin să fie uciși străjerii care păzeau pe Petru, după eliberarea acestuia în chip minunat.

- Dacă trupul Domnului ar fi fost luat din mormânt de Iosif și dus în Arimateea, acest lucru ar fi fost cunoscut în cercul Apostolilor și aceștia nu s-ar fi mirat de dispariția Lui. În plus, aceștia nu și-ar fi pus viața pentru ideea că Iisus a înviat, atâta timp cât Îl știau mort.

b) *Ipoteza vizionarismului* se bazează pe aceleași premise ca și prima. Adepții ei consideră că îngroparea a pus capăt vieții Domnului și că cele legate de învierea sa ar fi produsul halucinației unora dintre adepții Săi. Aceasta era părerea filosofului păgân Cels, aceasta, însă mult mai dezvoltată, este părerea teologilor raționaliști din sec. XIX⁶¹.

Această ipoteză neglijează următoarele aspecte:

În acele momente, Apostolii „plângeau și se tânguiau” (Marcu XVI, 10; Luca XXIV, 17; Ioan XX, 17), pentru că pierduseră orice speranță de a mai avea pe Iisus printre ei. Dovadă este faptul că atunci când femeile purtătoare de mir le vestesc învierea lui Iisus, „cuvintele acestora li se păreau a fi basme și nu le credeau” (Luca, XXIV, 11). Pentru ei, care nu-l pricepuseră pe Iisus când le vorbise despre înviere și-l întrebaseră: „Ce este aceea a învia din morți? (Marcu IX, 10), „tot nu pricepeau că, după Scriptură, Iisus trebuia să învieze din morți” (Ioan XX, 9).

- Aceeași convingere se degajă și din faptul că în ziua învierii, când Mântuitorul se arată Apostolilor, pe când se aflau în casă cu ușile încuiate, surprinși, în primul moment au crezut că văd duh (Luca XIV, 37).

- Atitudinea lui Toma este și mai sugestivă în legătură cu lipsa speranței apostolilor de a mai vedea pe Iisus viu (Ioan XX, 25).

- Nici femeile mironosițe nu erau stăpânite de ideea învierii. Maria Magdalena, aflând mormântul gol, a alergat la Apostoli și le-a spus: „Au luat pe Domnul și nu știu unde L-au pus pe El” (Ioan XX, 2).

Când Iisus se arată femeilor mironosițe, acestea s-au înspăimântat și n-au spus nimănui acest fapt, „pentru că se temeau” (Marcu XVI, 8).

c) *Ipoteza morții aparente* a Domnului, a fost, de asemenea, susținută de teologi din secolul al XVIII-lea, iar încercări de argumentare a ei s-au făcut în sec. XIX⁶².

⁶¹ Strauss, *Das Leben Jesu*, 1835, apud. Pr. Prof. Constantin Cornițescu, *op. cit.*, p. 207.

⁶² Pierre Calluand, *Les problème de la resurrection du Christ*, Paris, 1909, apud. Pr. Prof. C-tin Cornițescu, *op. cit.*, p. 207.

Se deosebește de primele două prin faptul că presupune că Mântuitorul a continuat să trăiască și după răstignire, desigur după altă formă decât afirmă evangheliștii. După părerea adeptilor acestei ipoteze, Domnul Iisus Hristos n-a murit definitiv pe cruce; el a suferit doar o moarte aparentă, din care a fost trezit de condițiile prielnice din peștera care i-a servit ca mormânt. Revenindu-și, el a ieșit din mormânt doar după ce a avut loc cutremurul, care avea să rostogolească piatra de la ușa mormântului. Îmbrăcând hainele grădinarului, s-a arătat adeptilor săi timp de 40 de zile, după aceea s-ar fi retras printre esenieni sau în Fenicia, unde ar fi făcut noi aderenți⁶³.

De menționat este faptul că adeptii acestei păreri neagă realitatea așezării pazei, alcătuit din soldați romani, la ușa mormântului. Adeptii acestei ipoteze trec cu vederea următoarele:

- Înainte ca un condamnat să fie coborât de pe cruce, se obișnuia să i se zdrobească fluierile picioarelor. În cazul Mântuitorului n-a mai fost nevoie de un asemenea act, pentru că toți cei interesați se încredințaseră că „își dăduse duhul”, „că murise” (Ioan XIX, 30 și 33).

- Pentru o mai mare siguranță, „unul din ostași i-a străpuns coasta cu o suliță” (Ioan XIX, 34). Mergând la Pilat, sutașul anunță oficial moartea lui Iisus (Marcu XV, 45). Dacă Domnul Iisus Hristos n-ar fi murit pe cruce, de bună seamă că l-ar fi ucis condițiile neprielnice din mormânt; aromatele asfixiante, giulgiurile care cu timpul deveneau rigide și împiedicau orice mișcare, inclusiv respirația; calcarul în care era săpat mormântul.

- Dacă și-ar revenit în mormânt, i-ar fi fost imposibil să dea la o parte piatra de la ușa mormântului. I-ar fi fost imposibil, istovit de puteri, să facă în aceeași zi, călătoria destul de lungă ca aceea spre Emaus și înapoi.

- În sfârșit, dacă și-ar fi revenit din moartea aparentă în care intrase, Mântuitorul ar fi făcut cunoscut Apostolilor Săi acest fapt și nu i-ar fi lăsat pradă erorii că a înviat.

d) *Ipoteza mistificării cuvintelor Mântuitorului* a fost formulată de adeptii școlii mitologice, în frunte cu H. Bultman.

După acesta, despre viața lui Iisus nu știm aproape nimic sigur, mesajul Său a fost expus mitic de către evangheliști, sub influența literaturii apocaliptice iudaice și a mitului gnostic al mântuirii.

⁶³ *Ibidem*, p. 208.

Rostul vieții lui Hristos a fost de a face cunoscută oamenilor mântuirea, iertarea care vine ca dar din partea lui Dumnezeu. El este instrumentul Logosului lui Dumnezeu și nimic mai mult. Persoana sa n-are nimic misterios și nu se găsește în vreun raport deosebit cu Dumnezeu. Răstignirea a fost un fapt real. Acest fapt interesează omenirea pentru că în acel moment s-a realizat judecata eliberatoare a lui Dumnezeu asupra oamenilor, care se aflau departe de El, „înrobiți puterilor lumii”.

Altfel spus, sentința de condamnare rostită de Dumnezeu împotriva lumii păcătoase, sentință care se rostise dincolo de timp, capătă expresie temporală în răstignirea lui Hristos. În momentul răstignirii se aduce la cunoștință omenirii starea de păcătoșenie în care se află și condamnarea pe care o merită. Răstignirea lui Iisus Hristos este mai puțin o împlinire și mai mult o încunoștințare. Este momentul în care omul este făcut conștient de neputința de a se mântui singur și i se promite în dar mântuirea. Momentul răstignirii capătă importanță și dimensiuni cosmice în măsura în care este actualizat continuu, mai întâi prin predica Apostolilor, apoi prin predica Bisericii. Prin această predică continuă, oamenii sunt mereu conștienți de starea lor și participă la crucea lui Hristos prin viață departe de păcat și de faptele întunericului.

Hristos nu este Mântuitorul, ci numai începutul mântuirii. Meritul Lui este de a fi pentru omenire un exemplu de ascultare față de Dumnezeu. Cât privește învierea de care vorbesc evangheliștii, aceasta este o reprezentare mitică, dată de apostoli, valorii triumfătoare a crucii⁶⁴.

Dar Bultmann exagerează rolul comunității creștine primare în elaborarea evangheliilor; evangheliștii au fost, dintre ei, ucenici ai Domnului, și alți doi ucenici ai acestora, așa că cele relatate de ei provin de la martori direcți, oculari ai celor întâmplate. Mărturiile lor sunt mărturii istorice. Dacă s-ar accepta teoria lui Bultmann, ar fi de neînțeles faptul cum Apostolii, niște oameni simpli dar realiști, constatând moartea lui Iisus, au putut inventa istoria învierii și după aceea să-și pună chiar și viața pentru născocirea lor.

⁶⁴ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XVII, nr. 3/1975, pp. 405-406.

2.3. Însemnătatea învierii pentru viața creștină

Întreaga viață a Mântuitorului, începând cu nașterea și terminând cu învierea, se înscrie în iconomia mântuirii neamului omenesc; dar, dintre momentele vieții pământești a Fiului lui Dumnezeu întrupat, îndeosebi jertfa de pe cruce și învierea, se leagă de finalizarea mântuirii.

Mântuirea înseamnă izbăvirea omului de sub povara păcatului și înzestrarea acestuia cu harul vieții și al creșterii duhovnicești. Aceasta se realizează în jertfa de pe Golgota și Învierea Domnului.

Crucea și învierea se presupun reciproc; jertfa fără înviere ar fi fost fără rost, iar învierea fără jertfă ar fi fost imposibilă. „În cruce este o putere care produce înviere și în înviere este prezentă, într-un anumit sens, în mod etern, crucea. Crucea are în ea însăși o forță biruitoare a păcatului și a morții, o putere care înaintea spre înviere și se finalizează în înviere...În cruce sau moartea lui Hristos se cuprindeau virtual învierea Lui și în învierea Lui continuă să fie prezentă puterea biruitoare de moarte a crucii. Nu s-a ajuns la înviere fără cruce, De aceea, învierea, în sensul creștin, nu-i lipsită de puterea lui Hristos care s-a manifestat în acceptarea și suportarea crucii, suportate care este prin ea însăși și biruire a morții. Învierea este arătarea deplin actualizată, manifestată de Hristos în suportarea crucii”⁶⁵.

1. Învierea Domnului este piatra de temelie a credinței creștine. „Dacă Hristos n-a înviat, spune Sf. Apostol Pavel, Corintenilor, – zadarnică este propovăduirea noastră și zadarnică este credința voastră...pentru că dacă n-a înviat Hristos...voi sunteți încă în păcatele voastre” (I Cor. XV, 14 și 17). Învierea Mântuitorului prezisă de El Însuși în mai multe rânduri Apostolilor Săi (Matei XVI, 18 – 19) este semnul atotputerniciei Sale, semnul biruinței vieții asupra morții, semnul veridicității și superiorității învățăturii Sale.

Siguranța învierii lui Hristos avea să transforme conștiințe, avea să facă din Apostolii îngroziți, entuziaști până la moarte, propovăduitori ai evangheliei și din prigonitori, cum este cazul rabinului Saul, martiri⁶⁶. Învierea este specificul și sufletul creștinismului; fără

⁶⁵ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XVII, nr. 3/1975, pp. 405-406.

⁶⁶ Sf. Ioan Gură de Aur, *Panegiric în amintirea martirului Ignatie*, P.G. 50, p. 587; *Omilia* 1, 5 la Fapte 9; *Omilia* 89, 1 la Matei.

înviere, creștinismul este un sistem oarecare, fie el cotelat ca oricât de superior, dar nimic mai mult. Teologul raționalist D. Strauss spunea la vremea sa, referitor la această problemă: „Dacă am fi reușit să respingem baza istorică a tuturor minunilor evanghelice și am fi nevoiți să o recunoaștem doar pe a acestui eveniment, nimic n-am fi făcut încă pentru știință, întrucât învierea lui Hristos constituie centrul centrului, inima adevărată a creștinismului contemporan și iată de ce asupra lui de mult se îndreaptă loviturile hotărâtoare ale adversarilor⁶⁷.

2. Jertfa de pe Golgota și Învierea Domnului înseamnă izbăvirea din robia morții și renaștere la o nouă viață.

Odată cu păcatul strămoșesc, în firea umană a intrat stricăciunea și moartea. Firea umană menită a fi stăpâna firii create și a ajunge asemenea cu Dumnezeu, s-a aflat „moartă în greșeli și păcate” (Efes. II, 1; Rom. III, 12,23). Nu mai putem realiza binele pe care ochii conștiinței ei bolnave, totuși, îl întrezăreau (Rom. VII, 15-24).

Pentru ieșirea din acest impas, pentru ca omul să-și realizeze chemarea, era nevoie de jertfa care satisfăcea dreptatea divină. Această jertfă a adus-o în numele întregii omeniri Fiul lui Dumnezeu, Care s-a făcut om.

Pe cruce, întocmai ca pe un altar, a fost pironit păcatul (Col. II, 14) și a fost nimicit cel ce avea puterea morții (Evr. II, 14); pe cruce s-a descoperit belșugul iubirii lui Dumnezeu față de om, care întrece orice cunoaștere (Efes. III, 19) și s-au unit cele de sus cu cele de jos. Omul s-a făcut părtaș firilor celor netrupești, Fiului Unuia Născut și Duhului, și s-a învrednicit să stea pe scaunul slavei (I Cor. 1,9; X, 16; II Cor. XIII, 13; Evr. III, 14; VI, 4)⁶⁸.

Cugetând la cele întâmplate pe dealul Golgotei, Sf. Ioan Gură de Aur, pe bună dreptate spune: „Dacă mă întreabă cineva: ce lucru minunat a făcut Hristos? Eu voi lăsa cerul, pământul, marea, învierea multor morți și alte minuni și voi arăta doar crucea, care este mai slăvită decât toate. Crucea este vrerea Tatălui, slava (Fiului) Unuia Născut, desfătarea Sfântului Duh, podoaba îngerilor, siguranța Bisercii, mândria lui Pavel”⁶⁹.

Crucea, însă, n-ar fi adus izbăvirea, dacă viața n-ar fi triumfat asupra morții. Dacă Hristos, murind, n-ar fi înviat, nici păcatul nu s-ar fi șters, nici moartea nu s-ar fi nimicit, nici blestemul nu s-ar fi ridicat...moartea s-ar fi perpetuat în veci”⁷⁰.

⁶⁷ Antonie Harghel, *op. cit.*, p. 203.

⁶⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 2,6* despre trădarea lui Iuda, P.G. 40, pp. 390-391.

⁶⁹ Idem, *Despre Cruce*, 2, P.G. 49, pp. 396-397.

⁷⁰ *Omilia 39,2* la I Cor., P.G. 61, pp. 334-335.

3. Învierea Domnului este garanția învierii noastre. Luând firea umană, Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiu al omului, întru toate asemenea nou, afară de păcat. S-a făcut „unul dintre noi”⁷¹, „întâiul născut între mulți frați” (Rom. VIII, 29; Evr. II, 11-14)⁷², capul ce împreună alcătuiesc trupul său tainic, Biserica (I Cor. XII, 12 ȘI 27; Efes. IV, 15 – 16; v, 23 și 30; Col. II, 19).

Firea Sa, lipsită de păcat, s-a făcut *aluatul* sfințeniei pentru întreaga omenire⁷³, „pârgă a învierii și garanția învierii noastre” (I Cor. XV, 20). Pentru că „dacă toți mor în Adam, tot așa, toți vor învia în Hristos; fiecare la rândul cetii lui. Hristos este cel dintâi, rod; (pe El Îl vor urma), la venirea Lui, cei ce sunt ai Săi (I Cor. XV, 22-23). Învierea Domnului este izvorul și începutul vieții celei noi și veșnice⁷⁴.

Învieri au avut loc și în perioada Vechiului Testament, dar acestea au sfârșit tot prin moarte și n-au influențat în vreun fel soarta oamenilor⁷⁵. Însă învierea lui Hristos „s-a făcut începutul vieții celei desăvârșite și nesupuse morții”⁷⁶.

Într-un cuvânt, Învierea Domnului are o importanță fundamentală atât pentru ființarea creștinismului, cât și pentru mântuire. Pentru ființarea religiei creștine, pentru că adeverește încă o dată dumnezeirea Întemeietorului ei, iar pentru mântuire, pentru că a adus biruința vieții asupra morții, biruința luminii asupra întunericului.

Învierea Domnului este garanția învierii noastre, motiv de speranță și optimism.

⁷¹ Sf. Atanasie, *Explicarea psalm. 15*, în col. Biblioteca Părinților Greci, Atena, 1962, vol. 32, col. 55.

⁷² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 38*, 1 la I Cor., P.G. 61, p. 322.

⁷³ Idem, *Omilia 24*, 2 la I Cor., P.G. 61, p. 368.

⁷⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 43*, 1 la I Cor., P.G. 61, p. 368.

⁷⁵ Origen, *Contra lui Cels*, P.G. 12, p. 882.

⁷⁶ Sf. Ioan Damaschin, *Expunerea credinței ortodoxe*, IV, 26, P.G. 94, p. 1224.

CAPITOLUL III

MOARTEA MÂNTUITORULUI PE CRUCE – PUNCTUL CENTRAL AL LUCRĂRII DE MÂNTUIRE

3.1. Necesitatea jertfei Crucii

Întruparea este revelația deplină și ultimă a dumnezeirii sau după cum citim în Sfânta Scriptură: „descoperirea tainei celei din veci ascunse” (Rom 6,25) și primul act al realizării planului de mântuire a lumii. De ce reprezintă primul act? Întruparea reprezintă primul act pentru că prin ea ni s-a dat nouă, oamenilor Persoana Mântuitorului în care sunt unite cele două firi, și prin Persoana Fiului lui Dumnezeu ni s-a dat și mântuirea.

Prin venirea în Trup a Fiului ni s-a dat mântuirea pentru că după cum am arătat anterior, lucrarea mântuitoare săvârșită în Trup și Persoana Fiului nu pot fi despărțite, sau altfel spus, hristologia nu se poate despărți de soteriologie, nu se pot împlini fiecare în chip cu totul separat.

Mântuitorul acceptă și suportă Patimile și Moartea în Trupul Său, dar totodată învinge moartea, trecând prin moarte la Înviere și Înălțându-se astfel la ceruri cu Trupul Său⁷⁷ asumat ființial la „plinirea vremii”. Iată valoarea mântuitoare a Întrupării, numită condiție esențială a răscumpărării, în care „este dată potențial întreaga îndumnezeire a firii umane a Cuvântului și întreaga noastră mântuire care se realizează în chip plenar pe Cruce și în Învierea din morți”⁷⁸. Jertfa de pe Cruce a Mântuitorului reprezintă o nouă treaptă, sau a doua treaptă, după Întrupare, în opera de mântuire a lumii. Fără Crucea lui Hristos, mântuirea nu ar fi fost realizată, căci numai în stare de Jertfă curată, adusă numai de Hristos Dumnezeu, omul putea intra în comuniune cu Tatăl⁷⁹. Crucea asumată reprezintă culmea cea mai înaltă a operei de mântuire, având pe de o parte legătură cu Întruparea, iar pe de altă parte cu Învierea⁸⁰, Hristos fiind și Dumnezeu Adevărat dar și Om Adevărat. Chenoza iubitoare începută ajunge la capătul ei pe

⁷⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 185.

⁷⁸ Drd. Gheorghe Sava, *Moartea și Învierea Lui Hristos, temeiuri ale dreptei credințe*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XL, nr. 2/1988, p. 105.

⁷⁹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Învățătura ortodoxă despre mântuire și concluziile ce rezultă din ea pentru slujirea creștină în lume*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XXIV/1972, p. 203.

⁸⁰ Pr. Lect. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine și problema comuniunii*, teză de doctorat, în rev. „Ortodoxia”, Anul XXX, nr. 1-2/1978, p. 46.

Cruce, realizând „tainică comuniune personală între El, făcut semen al nostru și noi, făcuți copiii Lui Dumnezeu după har”⁸¹. Prin comuniunea restabilită, atât firea umană este scăpată de egoismul său, cât și iubirea Lui Dumnezeu este neîmpiedicată în voința ei de egoismul dușmănos al omului de a împodobi cu darurile ei pe om”⁸².

Pe Cruce „Hristos S-a Răstignit pentru a noastră mântuire, dându-se Jertfă Tatălui” (1 Cor 15,3). Jertfa Crucii este o lepădare de orice egoism, și o predare totală Tatălui, prin care este omorâtă real dușmănia (Ef 2,16), o dăruire totală, o Jertfă atotcurată, pentru a ne atrage și pe noi asemenea unui magnet în această stare de dăruire Tatălui, prin Trupul Său, sau prin umanitatea Sa asumată.

Moartea lui Hristos a fost „moartea vieții în păcat”, moartea păcatului și totodată și biruirea morții. Prin moarte se arată și se împlinește scopul Întrupării: acela de a realiza mântuirea dinlăuntru în afară, adică prin trupul căzut din comuniunea cu Dumnezeu prin păcat. Iată valoarea, prețuirea, iată dragostea nemărginită a lui Dumnezeu față de om, „creatura mâinilor Sale”, deși căzut în păcatul mândriei și al trufiei.

Deci mântuirea se realizează prin Jertfa Supremă a lui Hristos „prin care se face tuturor pricină de mântuire veșnică” (Evr 5,9). Se realizează restaurarea firii la starea inițială din rai și chiar ridicarea deasupra acesteia prin harul prisositor⁸³. Teologia modernă reliefează aspectul teocentric al Răscumpărării și concentrarea ei în punctul culminant: „Crucea, care rezumă toată taina creștină a mântuirii”⁸⁴. Crucea ocupă locul central pentru că Hristos se dăruiește ca Om total Tatălui, renunțând la egoismul și autoafirmarea de Sine ca Om.

De ce era necesară Jertfa Crucii ? Jertfa Crucii era necesară deoarece Hristos Domnul trebuia să se identifice deplin cu noi, trebuia să se arate ca fiind și Om Adevărat, prin asumarea tuturor afectelor specifice firii și nu în ultimul rând a morții, plată a păcatului, concluzie logică și ontologică a păcatului devenită destin firesc al omului căzut de sub ascultarea lui Dumnezeu⁸⁵. Luând de bunăvoie firea umană care purta slăbiciunea și moartea, vrând ca

⁸¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 131.

⁸² *Ibidem*, p. 132.

⁸³ Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *op. cit.*, p. 308.

⁸⁴ Arhimandrit Benedict Ghiuș, *op. cit.*, p. 82.

⁸⁵ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, p. 619.

omenirea să nu moară, Domnul a pedepsit moartea și păcatul cu Jertfa Sa, așezându-se sub pedeapsa pentru păcatele oamenilor, „făcându-se pentru noi blestem” (Gal 3,13)⁸⁶.

Plata păcatului fiind moartea (Rom 6,23), trebuia ca Domnul să sufere pedeapsa deplină a oamenilor, trebuia ca plata păcatului să fie evidentă. Prin moarte păcatul lumii a fost pedepsit și mai mult decât atât s-a arătat măreția lui Dumnezeu. Dar de ce s-a arătat măreția lui Dumnezeu prin moarte? Pentru că această moarte a fost suportată de Dumnezeu Adevărat, lipsit de orice urmă a păcatului, nefiind o moarte exclusiv ca pedeapsă. Fiind Dumnezeu Adevărat, moartea acceptată și suferită, a fost biruită, arătându-se neputincioasă, pentru că nu L-a putut ține⁸⁷, Domnul trecând prin moarte la viață, la Înviere.

Pentru a înțelege necesitatea Sfintelor Patimi și Jertfei Supreme de pe Cruce, trebuie să înțelegem starea în care erau oamenii și cum s-a realizat mântuirea prin Hristos Domnul. Mântuirea însemna eliberarea omului din răul în care căzuse Adam, prin refacerea firii umane, luminarea omului cu învățătura adevărată și deplină, prin refacerea și menținerea comuniunii omului cu Dumnezeu. Acest lucru se putea realiza numai sub întreit aspect, adică prin întreita slujire a Mântuitorului: ca Preot, ca Profet și ca Împărat. Ca Profet, Hristos aducea revelația deplină și desăvârșită a voii lui Dumnezeu și a operei de mântuire (In 5,20), ca Arhiereu, împăca prin Jertfa pe om cu Creatorul (Evr 10,12) și ca Împărat biruie puterea răului și conduce spre destinația lui adevărată (Mt 28,18)⁸⁸. Mântuirea se realizează în chip obiectiv prin cele trei demnități pe care Hristos le-a îndeplinit în sensul propriu și real, așa cum nu puteau fi exercitate de oameni în viață.

Putea omul să fie și profet și arhiereu și împărat ? Acest lucru era imposibil pentru că nimeni dintre oameni nu poate fi profet, preot și împărat în același timp. La oameni cele trei slujiri se pot realiza doar în chip separat. Numai în Hristos fiecare dintre acestea sunt îndeplinite la gradul suprem⁸⁹. De aici nu trebuie să înțelegem că lucrarea mântuitoare se desparte în sectoare separate, că slujirile sunt în sine despărțite, ci Același Iisus Hristos este și Profet și Arhiereu și Împărat. De aceea este numit Profetul Profetilor și Împlinirea profețiilor, Arhiereu după rânduiala lui Melchisedec (Evr 6, 20) „care a venit să-și dea sufletul

⁸⁶ *Ibidem*, p. 621.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 622.

⁸⁸ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, p. 689.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 610.

răscumpărare pentru mulți” (Mt 20,28), regele iudeilor (Mt 2,2) și „Domnul Domnilor și Împăratul Împăraților” (1 Tim 6,15).

Mântuitorul numește moartea Sa Jertfă pentru că prin ea întemeiază Noul Legământ „prin Sângele Jertfei Sale” (Mt 26,28). În consens cu întreaga revelație este numit „preot în veac” (Evr 5,6). Această calitate este în legătură cu cea de Fiu și Mijlocitor. Numit astfel, slujirea Sa de Preot sau mai bine spus arhieria Sa se deosebește de cea a Vechiului Testament, fiind preoție eternă și universală.

Calitatea de preot presupune aducerea Jertfei pentru păcate și era necesar ca și Hristos să aibă ceva să aducă (Evr 5,1). Numit așa trebuia să aducă Jertfă adevărată⁹⁰. Dar ce Jertfă aduce Hristos ? Hristos Domnul aduce Jertfă atotcurată a Trupului Său, a vieții Sale dată pentru răscumpărarea, salvarea lumii. Această Jertfă este o predare totală Tatălui, este o lepădare de Sine, este o Chenoză desăvârșită, este o ascultare filială față de Tatăl⁹¹.

Hristos nu moare moartea Sa, ci pe a oamenilor, acceptată ca faptă liber aleasă, pe când la oameni, moartea este o pătimire. Pățimirea lui Hristos este Jertfa (fapta) Sa, căci numai în stare de Victimă înaintează spre moarte, fiind Subiect, Jertfă și totodată și Jertfitor. Hristos păstrează caracterul de Subiect realizând singur operația propriei jertfiri. Numai și numai Hristos Domnul a putut săvârși și întruni aceste două calități în chip cu totul desăvârșit⁹². Calitatea simultană de Arhiereu și Jertfă este legată de Persoana Sa. Hristos este Învățătorul și învățătura ipostaziată prin Sine, este Arhiereul și Jertfa prin Sine în același timp este „Jertfa culminantă și Arhiereu culminant”⁹³ pentru că își oferă Trupul Său lui Dumnezeu și apoi îl dăruiește ca aluat al Învierii nouă oamenilor prin unirea noastră cu El, Dumnezeu Adevărat.

Hristos deși fără de păcat își asumă păcatele și vina pentru păcate și suportă moartea ca om „gustându-i grozăvia, căci toate ale morții le-a pățimit cu omenitatea nu cu dumnezeirea prin înfrânarea ei de a-și exercita puterea”⁹⁴. Care este însă deosebirea între moartea lui Hristos și moartea oamenilor ? Hristos suportă moartea în mărirea ei, experimentând-o în toată adâncimea ei. Dar oamenii nu suportă moartea în chip deplin, nefiind capabili să suporte agonia morții. Ea este pusă pe umeri omului ca plată a păcatului, ca destin firesc și inevitabil. Dar

⁹⁰ Drd. Gheorghe Sava, *op. cit.*, p. 105.

⁹¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 89.

⁹² Idem, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, p. 318.

⁹³ Idem, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 90.

⁹⁴ Idem, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, pp. 319 – 320.

Hristos întâlnește moartea în sens propriu, nefiind doborât și întins la pământ asemeni omului, ci prin suportarea ei ca om este ridicat în sus⁹⁵.

Până la Hristos puterea morții nu a fost desființată „frica de moarte era puternica și cu neputință de învins pentru că oamenii nu erau înarmați cu harul de sus, nu primiseră Duhul. Se arată că mintea omului nu era deplin eliberată de frică, fiind în continuare cutremurați în fața morții.

Sufletul este slab și nu poate birui dacă nu primește harul Duhului dumnezeiesc. Acest har nu putea fi adus de un simplu om căruia moartea îi era inevitabilă, destin firesc, ci numai de la Hristos Domnul lumea a primit harul Duhului celui Dumnezeiesc⁹⁶.

Dar mai întâi Domnul suferă Sfintele Sale Patimi, suferă condamnarea la moarte de către omul care „râvnea să-L ucidă în mod nedrept, să ucidă pe Cel străin de orice păcat”⁹⁷, deși nevăzându-L vinovat de nici un rău. De ce este osândit la moarte Domnul? Domnul „este osândit pentru că a vrut mântuirea oamenilor, mântuirea sufletelor noastre”⁹⁸. Iată vina, iată cauza condamnării Sale.

La strigătele oamenilor învrăjbiți și întunecați la minte, care spuneau „Răstignește-L, răstignește-L” (In 19,6). Mântuitorul răspunde cu dragoste și supunere. Dar să arătăm de ce doar Jertfa Domnului a realizat mântuirea, să vedem cât de necesară era ea. De cine a fost osândit Domnul la condamnarea prin Jertfa Crucii?

Hristos a fost osândit de oameni, aceiași oameni care în ziua de duminică îl întâmpinaseră cu osanale la intrarea în Ierusalim ca pe un Împărat biruitor, iar în ziua de joi, deci numai după patru zile strigau „Să se răstignească, să se răstignească”. Aceeași mulțime care înainte îl urma în tot locul în munți, în câmpii, în pustie, pe malurile mării, și care nu se mai săturau de dulceața învățăturilor Sale mântuitoare, aceeași mulțime flămândă pe care o săturase în pustie, mulțime plină de bolnavi pe care-i vindecase, de leproși pe care-i curățase, de îndrăciți pe care-i scăpase de duhurile rele și ai cărei morți îi înviase. Aceeași mulțime nerecunoașcătoare răzbună binele și mântuirea cu răstignirea pe Cruce⁹⁹. Iată deci cât de

⁹⁵ *Ibidem*, pp. 317 – 318.

⁹⁶ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, Scrieri, Partea a IV-a, trad., introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 41, Ed. IBMBOR, București, 2000, p. 1091.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 1094.

⁹⁸ Pr. Gr. Criveanu, *Patimile Mântuitorului*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 2/1923, Tipografia bisericească din Sfânta Mănăstire Cernica, p. 10.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 12.

deșartă, cât de vremelnică și mai ales cât de schimbătoare este slava și cinstirea omului și recunoștința față de Creatorul său. În această situație fiind putea omul să se salveze singur, să se dăruiască Tatălui într-o ascultare și Jertfă atotcurată ? Lipsiți de harul dat dintru început, de cine era nevoie pentru readucerea acestui har, dacă nu de Hristos Domnul, pentru că nici o parte a creațiunii nu se putea mântui singură, ea însăși având trebuință de mântuire¹⁰⁰.

Dar era oare sufletul nostru vrednic de această Jertfă ? Dacă punem în cumpăna dreptății dumnezeiești deoparte pământul cu toate comorile lui, iar pe de alta un suflet curat creat după chipul Lui Dumnezeu, atunci sufletul va cântări mai greu decât toate comorile pământești, la fel cum cerul se ridică deasupra pământului¹⁰¹. Se desprinde astfel de aici valoarea acordată sufletului, în comparație cu toate bunurile pământești, materiale și vremelnice. Acest adevăr este menționat și în Sfânta Scriptură unde aflăm sfatul sau îndemnul Mântuitorului spunând: „ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său” (Mt 16,26). Grăitoare în acest sens sunt și îndemnurile Mântuitorului date tânărului bogat: „dacă voști să fii desăvârșit du-te vinde averea ta și dă-o săracilor și vei avea comoară în cer” (Mt 19,21) sau cuvintele: „Căutați mai întâi Împărăția Lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă” (Mt 6,33).

Hristos Domnul prin Jertfa Sa ne arată și gravitatea păcatului și a stării de decădere a oamenilor, care nu se putea îndrepta decât prin Dumnezeu și nu oricum ci prin Jertfa Crucii Sale, arătând cât de mult a prețuit sufletul nostru mai presus de Viața Sa. Numai Hristos prin suportarea unor pedepse nedrepte ca: palmele scuișoare, cununa de spini, mantia de purpură, biciuirile, ne-a scăpat pe noi de biciuire și necinstire „căci prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat (Is 53,6). Mântuitorul a primit să îmbrace mantia de purpură ca pricină de batjocură, căci toți veneau la El zicând „Bucură-Te rege al iudeilor” (In 19,1–3). Sfântul Chiril al Alexandriei spune, arătând scopul pătimirii Domnului „Prin răbdarea unor pedepse nedrepte Domnul a întărit firea noastră în Sine. A suferit batjocura de la oamenii nedrești, păcătoși, ca întărindu-ne prin comunicarea răbdării Lui, să rădem și noi de satana”¹⁰². Iată marea pildă a smereniei, a supunerii, a ascultării desăvârșite, căci toate chinurile sunt suportate prin firea omenească. Aflat în fața mulțimii, a osânditorilor Săi Hristos doar privește, rabdă și tace. La

¹⁰⁰ *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, p. 570.

¹⁰¹ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 11.

¹⁰² Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 1103.

întrebarea lui Pilat „De unde ești Tu ?” (In 19,8) Hristos nu răspunde că El este din Tatăl care este Dumnezeu mai presus de lume, bine știind că acesta este închinător la idoli, fiind cufundat în adâncul rătăcirii și astfel nu putea să asculte, să înțeleagă și să primească glasul Său¹⁰³. Se împlinește în acest fel ceea ce s-a zis prin proorocul: „ca un miel spre junghiere și ca o oaie înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa” (Is 53,7–8). Prin suportarea patimilor firea umană este întărită și înnoită, dându-i-se puterea în chip potențial pentru toți oamenii.

Astfel fericit este sufletul care în aceste clipe de nesfârșită durere, tace și suferă în răbdare, sufletul care citește în icoana răstignirii lui Hristos ca într-o Evanghelie: îndemnul la tăcere și la răbdare¹⁰⁴. Iată cât de importantă și cât de necesară era Jertfa Crucii ca Jertfă atotcurată adusă de Însuși Dumnezeu.

Aceasta pentru că numai Jertfa Crucii Lui S-a făcut nouă pricină de mântuire veșnică (Evr 5,9), fără ea neputându-se realiza mântuirea.

3.2. Moartea – sacrificiul suprem prin înfrângerea morții

Mântuitorul acceptă și suferă condamnarea prin crucificare, aceasta fiind cea mai cumplită moarte¹⁰⁵, căci crucea în acea vreme astfel era considerată, ea fiind unealtă îngrozitoare de osândă pentru cele mai grele păcate și nelegiuiri¹⁰⁶, destinată doar tâlharilor. Prin această suportare se arată gravitatea păcatului și a stării care a urmat, stare atât de decăzută, ce se cerea a fi remediată doar de Domnul și nu oricum, ci prin sacrificarea Vieții Sale pe lemnul Crucii.

Dar de ce afirmăm că Moartea a fost Jertfă Supremă? La cele afirmate anterior mai putem adăuga că Hristos este Victimă sau Jertfă, dar și Preot sau Jertfitor în același timp. Cu alte cuvinte, El își exercită arhieria în momentul autojertfirii Sale. Desigur că Domnul este „Jertfă după trupul Său și Preot sau Jertfitor după duh”¹⁰⁷. Nici un om (creatură) prin propria lui sacrificare, sau toate jertfele umane la un loc, nu puteau avea valoarea Jertfei Fiului lui

¹⁰³ *Ibidem*, p. 1110.

¹⁰⁴ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 26.

¹⁰⁵ Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 1115.

¹⁰⁶ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 15.

¹⁰⁷ Pr. Ioan Mircea, *Răscumpărarea în Noul Testament după învățătura Sfinților Părinți*, în rev. „Studii Teologice”, Anul XXIV, nr. 1-2/1972, p. 34.

Dumnezeu. Iată superioritatea Jertfei. Cel Care se Jertfește este Izvorul Vieții, „Dătătorul de viață mai presus decât toată creația, ca și Dumnezeu Adevărat, mai valoros decât viața tuturor oamenilor”¹⁰⁸.

De ce mai putem spune că a fost Jertfa Supremă? Jertfirea este superioară pentru că, după cum am arătat, arhieria este superioară, eternă și universală, față de cea a Vechiului Testament, care evident nu putea aduce omului mântuirea, nu putea să dăruiască harul dumnezeiesc, fiind doar o preînchipuire a preoției Domnului, care va dăinui în veac.

Mai mult decât atât, Mântuitorul încheie Legea Veche și „întemeiază Legea cea Nouă prin Sângele Jertfei Sale” (Mt 26,28). În Sfânta Scriptură există și alte temeuri care exprimă acest adevăr: „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii” (Gal 3,13). Tot despre aceasta Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „acum se pune adevărul în fața (în locul) preînchipuirii vechi, în care poporul iudeu era slobozit din robie. Acum se pune capăt celei mai mari sărbători a legii vechi și se arată pricina Patimilor: spre iertarea păcatelor”¹⁰⁹. Sângele lui Hristos este temelia Testamentului Nou vărsat spre iertarea păcatelor întregii lumi, iar Patimile înseamnă deci mântuirea¹¹⁰. După cum am mai arătat, în Patima Sa, Domnul se arată smerit, în stare de umilință, deșertare de slava dumnezeiască, folosind astfel și cuvinte smerite, vădind firea Sa umană¹¹¹ sau deplina Sa părtășie cu noi oamenii. Ce semnifică această smerenie ? Aceasta este o pildă de ascultare, supunere, ca răspuns la condamnarea oamenilor, numiți de proorocul Isaia „feciori de vrăjitoare, neam de stricați, sămânță de preacurviți și desfrânați, neam de mincinoși” (Is 57,3-4). Dar de la astfel de oameni, de la Adam nu s-a transmis decât călcarea legii, neascultarea și blestemul, iar de la Hristos „Izvorul tuturor darurilor, Izvorul Vieții”, s-a transmis bogăția ascultării, păzirea legii și puterea de a o păzi, fiind Însuși Dătătorul Legii și Stăpânul ei” (Rom 5,18-21)¹¹². Despre smerenie chiar Mântuitorul spune: „Cine se va înălța pe sine, se va smeri și cine se va smeri pe sine se va înălța” (Mt 23,12).

Să încercăm pe cât ne este omenește posibil prin rațiune să pătrundem și să urmărim drumul Crucii Domnului odată condamnat de „mulțimea beată de pofta satanicească de a vărsa

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 19.

¹⁰⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Scrieri, Partea a treia, trad. introd. indici și note de Pr. D. Fecioru, P.S.B. 23, Editura IBMBOR, București, 1994, p. 927.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 930.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 932.

¹¹² Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, pp. 1104 – 1105.

sânge nevinovat”¹¹³. Primul popas în drumul Crucii Domnului este locul numit „pretoriu unde Mântuitorul, a fost judecat și răstignit. Această moarte prin răstignire era cea mai groaznică tortură dintre toate, destinată osândiților pentru cele mai grele fapte¹¹⁴. În acest fel osândiții la crucificare nu puteau să moară repede, ei se chinuiau, zbatându-se în ghearele morții cu corpul întins pe lemnul Crucii legați sau pironiți la mâini și la picioare¹¹⁵. Un al doilea popas ar fi acela în care Domnul este silit să-și ridice pe umeri Crucea și să o poarte până la locul de osândă (Golgota sau Locul Căpățânii) (Mt 27,32).

Purtându-și povara Crucii, Domnul simte greutatea ei. Dar care este adevărata povară a Crucii? Să fie doar greutatea lemnului? Crucea se îngreunează din ce în ce mai mult căci pe umerii domnului apasă nu numai Crucea ci mult mai greu apasă păcatele lumii¹¹⁶, ale osânditorilor Săi, care-L batjocoresc, Îl scipă și Îi adresează injurii.

Domnul suportă păcatele lumii orbite de mânie și ură, care nu înțelege nimic din sensul și roadele Jertfei Sale. Abia intrat pe drumul durerilor, Domnul cade istovit de povara Crucii. Ce sens se poate atribui căderii Sale ? Prin ea Domnul își arată firea sa umană ce poartă toate afectele și slăbiciunile cele neprihănite care-i sunt specifice și pe care Hristos și le asumă în chip ființial. „Căzând, Domnul ferește pe oameni de deznădejde”¹¹⁷. Fiind Om Adevărat arată că nimeni nu este scutit de slăbiciuni și greutăți, ele fiind firești firii umane. Dar căderile Mântuitorului nu sunt definitive, totale căci Hristos cade, dar se ridică și pornește mai departe, dând pildă de bărbăție. Așa și noi, deși cădem prin păcatele noastre cele multe și grele, trebuie să ne ridicăm, să nu ne pierdem în deznădejde și în păcate și mai grele și mai multe.

Domnul cade dar se ridică apoi pentru că povara Crucii Sale este Împletită cu iubirea Sa de Dumnezeu, „dorința Sa de a nu pierde oile rătăcite ale lui Israel, de ale aduna în staulul Împărăției Mesianice”¹¹⁸ (Mt 23, 37). În cadrul popasului al patrulea se poate vorbi de o amplificare a durerii Sale prin întâlnirea cu Sfânta Sa Maică. Aceasta putem spune că aduce suportarea unei a doua cruci, căci Domnul a simțit durerea Ei de Maică care suportă vederea răstignirii Fiului Său, peste durerea Lui. Aceasta este covârșitoare încât nu mai pot vorbi nimic altceva decât: „Fiul Meu, Mama Mea”, în rest suportând totul în tăcere, ascultare, supunere.

¹¹³ *Ibidem*, p. 1106.

¹¹⁴ Protos. Nicodim Măndiță, *Drumul Crucii*, Editura Buna Vestire, Bacău, 2001, p. 65.

¹¹⁵ *Ibidem*, pp. 66 – 67.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 40.

¹¹⁷ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 17.

¹¹⁸ Protos. Nicodim Măndiță, *op. cit.*, p. 41.

Inimile Lor sunt cuprinse de ascuțișul sabiei grelelor suferințe¹¹⁹. Iată deci superioritatea Jertfei. Iată cum Mântuitorul, Dumnezeu Adevărat fiind, neavând nevoie de această Jertfă pentru Sine și putând să o evite, totuși o acceptă din dragostea Sa dumnezeiască și purtarea de grijă a oamenilor căzuți, întunecați la minte.

Se poate vorbi în cadrul drumului Crucii Mântuitorului de două momente care arată și participarea umanului la îndurarea greutăților suferințelor crucii, făcându-se astfel părtaș darului răscumpărării. Simon Cirineanul ajută pe Domnul arătând părtășia sa la suferința patimilor. Acest Simon era de neam păgân. Ajutând pe Domnul, el arată de fapt cum păgânătatea va primi credința creștină. Un alt ajutor este cel dat de o femeie bună la inimă care vede suferința și moaie un ștergar nou și curat în apă rece, înfruntă mulțimea, cade în genunchi la picioarele Domnului. Apoi șterge Sfânta Lui Față plină de praf, sudoare și sânge. Atunci se întâmplă o mare minune. Domnul vede bunătatea ei și o răsplătește făcând să se întipărească pe pânza albă (maramă) chipul Său Cel Sfânt¹²⁰. Putem spune că participarea umanului la pătimire era dreaptă, căci nu se cădea ca omul făptuind păcatul, să nu sufere și la ispășirea lui. Noi oamenii nu ne putem mântui fără de Hristos, „Care nu vrea și nu săvârșește aceasta fără voia și împreună lucrare a noastră”¹²¹. Apoi Hristos Domnul cade pentru a doua oară. Căderea Sa repetată se poate spune că închipuie căderea repetată a omului în prăpastia păcatelor, din care bineînțeles trebuie să ne ridicăm cu ajutorul darului lui Dumnezeu și a libertății noastre. Apoi Domnul cade pentru a treia oară. Întreita Sa cădere preînchipuie întreita ședere în mormânt (în moarte) arătând și posibilitatea ridicării din moarte, ridicare făcută posibilă și pentru toți cei care cred, caută și cheamă pe Domnul, urmându-I întru totul.

Ajuns „la locul ce se cheamă al Căpățânii și care în evreiește se zice Golgota” (In 19,17), răstignit fiind, Domnul rostește șapte cuvântări cu valoare testamentară. Aceste cuvinte au valoare de testament pentru că Domnul oferă pildă de smerenie, lepădare de Sine și de infinită iubire dumnezeiască. Astfel Domnul spune: „*Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac*” (Lc 23,34). Iată marele Model al iertării vrăjmașilor, persecutorilor, prin care ne îndeamnă și pe noi oamenii de pretutindeni și din toate timpurile să facem și noi asemeni: „*Rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc pre voi*” (Mt 5,44). Deși răstignit în mijlocul tâlharilor,

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 87.

¹²⁰ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 16.

¹²¹ *Ibidem*, pp. 19–20.

Domnul se roagă fierbinte Tatălui văzând răutatea infernală a persecutorilor. Având un tâlhar de-a dreapta și altul de-a stânga răstigniți, împlinindu-se astfel profeția „Cu cei fărădelege s-a socotit”¹²² (Mt 15,28), Mântuitorul nu ține seamă de nimic căci totul acceptă de bunăvoie și cu dorința nemărginită de a izbăvi, de a răscumpăra pe oameni din adâncurile păcatului.

Al doilea cuvânt a fost răspunsul dat tâlharului: „*Amin zic ție, astăzi vei fi cu Mine în rai*” (Lc 23,43) dat la rugăciunea și pocăința lui: „Pomenește-mă Doamne când vei veni întru Împărăția Ta” (Lc 23,42). Cei doi tâlhari, de-a dreapta și de-a stânga Domnului, sunt reprezentanții a două neamuri: israelit și păgân, asemeni lui Simon, cel care a ajutat Domnului în drumul osândirii Sale. Neamul evreiesc care a hulit și hulește și astăzi pe Hristos a rămas în umbra nerecunoștinței de Dumnezeu¹²³. Iar păgânii care au auzit și au primit cuvântul Domnului, au devenit fii ai lumii, slăvitori ai lui Dumnezeu și moștenitori ai Împărăției cerurilor. Prin cuvântul și pocăință, tâlharul a deschis porțile raiului, iar prin nerecunoștința și cuvintele celui alt tâlhar a fost deschis iadul: „Nu ești tu Hristosul ? Mântuiește-Te pe Tine Însuși și pe noi” (Lc 23,39)¹²⁴.

Prin cuvintele Sale Mântuitorul răsplătește sinceritatea tâlharului care a presimțit că titlul de „Împărat al iudeilor” atribuit lui Hristos era adevărat răspunzând celui alt tâlhar răzvrătit: „Nu te temi tu de Dumnezeu că ești în aceeași osândă ? Și noi pe drept primim cele cuvenite după faptele noastre. Acesta însă n-a făcut nici un rău” (Lc 23,40 – 41). Următoarele cuvinte au fost adresate către Sfânta Sa Maică: „*Femeie iată Fiul Tău*” și către ucenicul Său cel iubit „*Iată Mama ta*” (Lc 19,26 – 27), (In 19,26 – 27). Mântuitorul în chinuri cumplite fiind uită de Sine îngrijindu-se de Sfânta Născătoare de Dumnezeu, dând încă o dată pildă a tot binele și arătând și superioritatea predării Sale totale Tatălui, a Jertfei pe Cruce. În ceasul al nouălea Hristos rostește cuvintele: „*Eli, Eli lama sabahtani?adică Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu de ce M-ai părăsit ?*” (Mt 27,46). Acest strigăt a fost un strigăt al durerii, un strigăt disperat al Mântuitorului, de trezire și de groază pentru cei ce trăiau în păcate, pentru mulțimea diabolică, învrăjbită. Așa se poate explica și însetarea pe Cruce a Domnului. Aceasta era o însetare îndoită: trupească datorită torturilor neîncetate încă din Grădina Ghetsemani, dar mai

¹²² *Mica Biblie*, Ediția a cincea, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1991, p. 352.

¹²³ Protos. Nicodim Măndiță, *op. cit.*, p. 85.

¹²⁴ *Ibidem*, pp. 86 – 87.

ales sufletească datorită dorinței de mântuire a lumii. Această sete e datorată iubirii Sale de Dumnezeu și dorinței Sale de împlinire desăvârșită a misiunii Sale de Răscumpărător¹²⁵.

Setea de pe Cruce a Mântuitorului este bunătatea și dragostea Sa nemărginită, este infinita Sa răbdare. Setea este dorința Sa de Dumnezeu ca toți oamenii să aducă roadele cele bune, adică întoarcerea pe calea cea dreaptă a Adevărului, a Binelui, adică faptele bune de milostenie pe care toți oamenii trebuie să le aducă Domnului ca jertfe personale de mare preț, „întru miros de bună mireasmă duhovnicească”. Acesta este sensul adevărat al însetării domnului, Care-a așteptat atunci Răstignit fiind și așteaptă și acum pe toți oamenii la pocăința pentru păcate, la întoarcerea pe calea dreptății.

Cuvântul „*Săvârșitu-s-a*” (In 19,30) a fost unul al împlinirii celor profețite de Dânsul, al soarberii paharului ispășirii păcatelor asumate, până la fund, picătură cu picătură pentru a da viață omenirii ucise de infernala otravă a păcatului. Acesta a fost strigătul biruinței asupra păcatelor, ispitelor, durerilor, iadului, căci satana cu toată împărăția lui a fost biruit¹²⁶. Cuvintele ultime „*Părinte, în mâinile Tale încredințez Duhul Meu*” (Lc 23,46) nu arată altceva decât deplina ascultare, supunere până la moarte a Tatălui ceresc (Filip 2,6 – 8) prin plecarea capului Său, arătând lucrarea Tatălui. Iată înălțarea, iată supremația maiestuoasă și măreață a Morții Mântuitorului, după cum Însuși spune: „Cine se înalță pe Sine se va smeri și cine se va smeri pe Sine se va înălța” (Mt 23,12).

Că moartea Mântuitorului a fost reală, acesta este un adevăr de necontestat, despre care vorbesc de la sine faptele sau urmările acesteia.

Frica, fuga, ascunderea ucenicilor este dovada Morții lui Hristos. Cuvintele Domnului sunt întărite astfel prin cele petrecute în sufletele ucenicilor înfricoșați și speriați datorită celor întâmplate¹²⁷. Dar mai înainte de aceasta, prima dovadă a realității morții a fost aceea a nezdrobirii fluierelor picioarelor Domnului: „dacă au văzut că deja murise nu i-au zdrobit fluerele picioarelor, împlinindu-se profeția nu i se va zdrobi nici un os” (In 19, 33 – 36). Mai mult decât atât, unul dintre ostași pentru a se convinge de realitatea morții, împunge coasta Sa și îndată curge Sânge și apă. Datorită apropierii zilei celei mari a Sâmbetei, iudeii hotărăsc îngroparea celor răstigniți. Și pentru a nu-i îngropa de vii, hotărăsc să li se zdrobească fluierele

¹²⁵ *Ibidem*, pp. 92 – 93.

¹²⁶ *Ibidem*, pp. 94 – 95.

¹²⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 930.

picioarelor pentru a le grăbi moartea, putând astfel să-i îngroape morți și nu în viață¹²⁸. Încă o dovadă a realității Morții a fost aceea a minunilor întâmplate: „iată catapeteasma templului s-a sfârșit în două de sus până jos și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat. Mormintele s-au deschis și multe trupuri ale Sfinților adormiți s-au sculat. Și ieșind din morminte, după Înviere, au intrat în cetatea sfântă și s-au arătat multora (Mt 27,51) și întuneric peste tot pământul s-a făcut” (Mt 27,45).

Ce sens se poate atribui acestor minuni? Putem spune oare că natura era solidară patimilor, suferind și ea, arătându-și astfel participarea? Întunericul care s-a așternut peste tot pământul era de fapt mânia Tatălui Ceresc din pricina nebuniei, răutăților săvârșite de iudei „Că întunericul nu a fost o eclipsă de soare, ci o mânie a lui Dumnezeu și o urgie, se vede din timpul cât a durat el, din ceasul al șaselea până în ceasul nouă, deci trei ceasuri, pe când eclipsa ține câțeva vreme”¹²⁹.

Aceste minuni au fost de folos mulțimii pentru a pune capăt mâniei iudeilor, pentru pocăința lor, deși nelegiuirile lor ajunseseră până într-atât încât batjocoriseră și un trup mort, de care mai apoi ajunseseră a se teme săvârșind pecetluirea și paza mormântului Domnului¹³⁰. Că moartea a fost o realitate, aceasta este adevăr de necontestat având putere extraordinară de aducere la pocăință a sutașului și a mulțimii care în final va mărturisi Adevărul: „Cu adevărat Fiul Lui Dumnezeu a fost Acesta” (Mt 27,54). „Tradiția spune că acel sutaș întărindu-se mai apoi în credință a murit ca mucenic”¹³¹.

Astfel a pățimit Hristos pentru noi oamenii, în Trupul Său. Dar tocmai pentru că Cel Ce pătimea în Trup era Dumnezeu Adevărat, chiar dacă a gustat moartea cu toate grozăviile ei, Domnul nu a văzut stricăciunea sau descompunerea. Ci acceptând-o și grăbindu-se să o sufere, a adus desființarea ei și mântuirea tuturor, fiind biruită prin Sângele și harul Mântuitorului¹³². Tot Sfântul Atanasie cel Mare explicând biruirea morții spune: moartea și stricăciunea au fost desființate de Cuvântul, arătând legătura cu Întruparea căci „numai primind moartea întrutotul asemeni oamenilor și biruința asupra ei s-a întins la toți oamenii”¹³³. Numai învingând-o în

¹²⁸ Mica Biblie, p. 354.

¹²⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 982.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 983.

¹³¹ *Ibidem*, p. 984.

¹³² Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, pp. 116 – 117.

¹³³ *Ibidem*, p. 115.

Trupul Său, a învins-o pentru toți, aducând scăparea de urmările neascultării lui Adam și de vina de pe urma ei, arătându-se astfel superioritatea lui Dumnezeu asupra morții¹³⁴.

Dacă ar fi fost ținut de moarte, atunci Dumnezeu n-ar fi fost Dumnezeu Adevărat și s-ar fi arătat biruința sau victoria morții. Sfântul Atanasie cel Mare explică: „era nepotrivit cu bunătatea Lui Dumnezeu să se distrugă cele făcute de El prin uneltirea diavolului. Dumnezeu s-ar fi dovedit că se lasă biruit de diavol. Trebuia să găsească un mijloc și mai măiestrit în dejucarea măiestriei diavolului, de a distruge opera lui Dumnezeu. Se aștepta ca Dumnezeu să găsească acest ceva și mai măiestrit”¹³⁵.

Jertfa ca Om a lui Hristos este jertfa noastră prin firea umană a lui Hristos întoarsă spre Tatăl și iubirea Tatălui întoarsă spre noi „Căci atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său, Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viață veșnică” (In 3,16). Iată deci că aici se arată și importanța credinței, a libertății umane. Jertfa Mântuitorului și „biruința asupra morții este o biruință prin răbdare omenească a lui Hristos”¹³⁶.

Arătând biruința asupra morții, Sfântul Apostol Pavel spune: „înghițitu-s-a moartea întru biruință. Unde îți este moarte boldul tău ? Unde îți este moarte biruința ta ?” (1 Cor 15,55). „Moartea Domnului chiar provocată de alții, a fost suportată, a fost pironită pe Cruce, legată de mâini și de picioare. Dar numai prin Hristos Dumnezeu, toți cei care umblă în Hristos și-L mărturisesc pre El, au puterea de a o birui, de a o călca și ei în picioare, de a o batjocori cu cuvinte spuse mai înainte împotriva ei”¹³⁷. Părintele Dumitru Stăniloae remarcă aspectul pozitiv al morții, care devine „mijloc de biruire a morții și intrare în viața veșnică”¹³⁸. S-a adus moartea păcatului, puterea de a nu mai trăi în păcate transmisă tuturor oamenilor prin umanitatea înviată și înălțată a Mântuitorului, cea fără de păcate unită cu Dumnezeu¹³⁹.

Se transmite oamenilor o viață nouă, plină de putere împotriva păcatului, oamenii putând astfel deveni „morți păcatului, dar vii pentru Dumnezeu” (Rom 6,3), „trăind o moarte a vieții în păcat” (1 Cor 4,10). Moartea pe Cruce aduce o reînnoire spirituală, o ridicare, o dăruire totală și o comuniune cu Tatăl. Starea de moarte devine stare de trecere spre viață prin biruirea

¹³⁴ *Ibidem*, p. 115.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 97.

¹³⁶ Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 1103.

¹³⁷ Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, p. 123.

¹³⁸ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al Lui Dumnezeu*, p. 186.

¹³⁹ *Ibidem*, pp. 87 – 88.

puterii întunecatului dușman care are puterea stăpânirii morții (Evr 2,14)¹⁴⁰. Chiar dacă moartea și-a pus în desfășurare toate puterile ei și a făcut obiectiv cu Domnul, tot ce a făcut cu orice om. El a lăsat-o să facă obiectiv cu Sine totul, necăzând niciodată din starea Sa de subiect. Doar în chip aparent, moartea părea că a învins, dar victoria ei nu a fost adevărată, reală, sfârșind epuizată și învinsă, neavând putere definitivă¹⁴¹.

Moartea este învinsă chiar când i s-a părut ei că a învins, căci nu era cu putință ca Domnul să fie ținut de moarte (F. Ap 2,24)¹⁴². Sfântul Ioan Gură de Aur ne confirmă cele afirmate în Cuvântul său de învățătură care se constituie ca un sfat de suflet dat tuturor credincioșilor: „Nimeni să nu se tânguiască pentru păcate, că din mormânt iertare a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte căci ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului; a stins-o pe ea Cel ce a fost ținut de ea”¹⁴³.

Prin Jertfă, Moartea își schimbă semnificația. Ea nu mai este pedeapsă sau osândă veșnică, ci prin Hristos devine cale sau poartă de trecere spre viață, spre viața de veci. Acum se deschid porțile încuiate ale raiului. Iată dovada supremei și dumnezeieștei iubiri a lui Dumnezeu, Care pătimește și-Și Jertfește Trupul Său devenit „rug de durere ce ardea pe Cruce”¹⁴⁴.

3.3. Raportul Moarte – Înviere – Înălțare

Am vorbit despre Sfintele Patimi suportate de Mântuitorul: despre ocările și vorbele grele care I-au fost adresate, despre scuipările, bătaile îndurate, despre batjocura de a fi numit rege și împărat după rânduiala și mintea omului lipsit de o rațiune luminată și de credință. Am vorbit apoi despre pătimirea Domnului de pe Cruce, răstignit fiind: despre adăparea Sa cu oțet și fiere și despre aruncarea sorților pentru cămașa Sa. Dar acum se poate pune foarte firesc întrebarea: ce rol și ce legătură au toate aceste fapte petrecute atunci odată în istorie, cu noi oamenii de astăzi?

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 89.

¹⁴¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau Restaurarea Omului*, pp. 325 – 326.

¹⁴² *Ibidem*, p. 322.

¹⁴³ Sfântul Ioan Gură de Aur, Cuvânt de învățătură la Sfânta și luminată zi a Învierii Domnului, în *Slujba Învierii*, Ediția a doua, Editura IBMBOR, București, 1976, p. 41.

¹⁴⁴ Pr. Gr. Criveanu, *op. cit.*, p. 24.

Ce dovezi avem noi astăzi, ce mărturii, care ne îndreptăţesc să credem cu adevărat că toate faptele s-au petrecut în chip real?

La aceste întrebări, un posibil răspuns ar fi acela că astăzi în contemporaneitate există acele locuri parcă vii care vorbesc de la sine şi ne amintesc nouă că suntem oameni limitaţi şi nevrednici, neputincioşi de adevărată jertfă şi smerenie. Celor care vizitează astăzi Ierusalimul le este prezentată „Via Dolorosa”, adică acel drum al Durerii, al Patimilor pe care l-a urmat Mântuitorul cu Crucea în spate străbătând Ierusalimul de la Pretoriu (adică reşedinţa guvernatorului roman), până la Golgota, aflată astăzi în afara zidurilor Ierusalimului, unde a fost Răstignit.

De atunci şi până astăzi acele locuri s-au schimbat foarte mult. Suntem întâmpinaţi pe de o parte, de acel Drum al Crucii prin zarva pestriţă a negustorilor, care şi atunci în vremea Mântuitorului ca şi cei de astăzi, au transformat templul sau „casa de rugăciune a Tatălui” în peşteră de hoţi, şi tâlhari (Mt. 21,12 – 13).

O a doua perspectivă a locurilor Ierusalimului este acel drum al Crucii, aşa cum a fost atunci, cu 2000 de ani în urmă, în vremea Mântuitorului, în vremea când s-a început şi s-a scris adevărata istorie a neamului creştinesc.

Am spus că Jertfa Crucii a adus biruirea morţii prin această Jertfă, aşa cum cânta şi biserica ortodoxă în luminata zi a Învierii Domnului: „Hristos a Înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând”.

Acum însă se poate pune o altă întrebare: De ce Hristos Domnul stă cu Trupul în mormânt un timp, deşi ar fi putut Învia îndată ? Trupul va sta în mormânt din Vinerea Mare şi în ziua de Sâmbătă, întărind astfel înţelesul odihnei de Sâmbătă şi pentru a ridica creaţiunea la starea de Înviere pentru a arăta că omul trebuie să moară întâi ca „om vechi”, ce poartă urmele păcatului. Şederea în mormânt a Domnului a avut ca scop arătarea Sfintei Învieri ca o faptă a Lui Dumnezeu, mai presus de puterile omeneşti¹⁴⁵. Aici trebuie făcută precizarea că moartea vieţii în păcate a fost sfârşitul, biruirea, moartea păcatelor, a relelor. Astfel, ziua şederii în mormânt, ziua de Sâmbătă poate fi numită „zi de sfârşit”¹⁴⁶, aşa cum ne spune şi părintele Dumitru Stăniloae.

¹⁴⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sâmbăta, ziua morţilor – Duminica, ziua Învierii şi a Vieţii fără de sfârşit*, în rev. „Ortodoxia”, Anul XXXIII, nr. 2/1981, p. 130.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 131.

Astfel, acest tragic sfârșit al vieții pământești a omului, poate avea și un sens (înțeles) pozitiv, acela de a fi un mare „dar” dat de Creator spre a fi destin firească, care pune capăt păcatelor și vieții păcătoase.

Nu în ultimul rând prin șederea în mormânt și prin coborârea la iad, Domnul biruie puterea și împărăția stăpânului întunericului, dar mai concret, surparea împărăției diavolului începe o dată cu meșteșugita Întrupare care ascundea sub firea omenească a Lui Hristos pe cea dumnezeiască¹⁴⁷. Are loc printr-un fals naturalism (raționalism) momirea sau înșelarea vicleanului. Aceasta nu este altceva decât un act al dreptății și înțelepciunii divine, un „bun meșteșug” așa cum este numită biruirea diavolului de către Sfântul Grigorie¹⁴⁸. Prin aceste fapte dumnezeirea își arată măreția și puterea (Evr 2,24).

În cuvântul său de învățătură Sfântul Ioan Gură de Aur confirmă mărturisind cu tărie și convingere: „Prădat-a iadul Cel ce S-a pogorât în iad; umplutu-l-a de amărăciune fiindcă a gustat din Trupul Lui. Și aceasta, mai înainte înțelegând-o Isaia a strigat: Iadul, zice, s-a amărât întâmpinându-Te pe Tine jos: amărâtu-s-a că s-a stricat. S-a amărât că a fost batjocorit; s-a amărât că a fost omorât; s-a amărât că s-a surpat; s-a amărât că a fost legat. A primit un Trup și de Dumnezeu a fost lovit. A primit pământul și s-a întâlnit cu cerul. A primit ceea ce vedea și a căzut prin ceea ce nu vedea”¹⁴⁹. Tot despre această biruință asupra ispititorului ca stăpân al întunericului, care pleacă rușinat de la Hristos, Sfântul Atanasie cel Mare spune: „această biruință este reală a întregii omeniri”¹⁵⁰. Aceasta pentru că, după cum am afirmat în primele capitole ale lucrării, toate faptele mântuitoare: postul de 40 de zile, întreita ispitire, Sfintele Patimi, Jertfa Crucii și Învierea, au fost săvârșite în și prin Trupul asumat ontologic și ființial la momentul Întrupării.

În acest fel „era cu totul nepotrivit ca Domnul să se lase biruit de diavol”¹⁵¹, Învierea fiind o realitate necesară, firească și așteptată, a fost o urmare, o continuare a Jertfei Crucii. Se putea oare ca moartea (jertfa) unei creaturi, sau cea a tuturor creaturilor (a umanității întregi) să aducă o Înviere din morți, o biruință a morții ? Răspunsul vine de la sine, fiind pentru

¹⁴⁷ Dr. V. Gheorghiu, *Sfânta Evanghelie după Matei*, p. 162, apud Pr. Ioan Mircea, *Iisus Hristos Dumnezeu și îndumnezeitor (recapitulând în Sine toate)*, p. 14.

¹⁴⁸ Sfântul Grigorie Ep. Nisei, *Marea Cuvântare Catehetică*, din gr. de Pr. D. Cristescu și N.I. Barbu, București, 1947, cap. XXXVI, p. 781, apud Pr. Ioan Mircea, *op. cit.*, p. 15.

¹⁴⁹ *Slujba Învierii*, p. 41.

¹⁵⁰ Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, p. 96.

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 97.

creștini o realitate de necontestat care ne face să mărturisim cu fermitate superioritatea Jertfei. Dar tot la fel de firesc apare întrebarea: Se poate vorbi de o Înviere dacă mai întâi nu vorbim de o Jertfă, de o Moarte reală ?

Despre relația dintre Moartea și Învierea Domnului s-au scris foarte multe cărți de valoare, iar autorii sunt teologi și Sfinți Părinți de mare prețuire pentru Biserica noastră ortodoxă.

Astfel Părintele Stăniloaie spune: „Jertfa nu ar avea putere să ne cucerească dacă n-ar fi fost urmată de o Înviere din morți”¹⁵². Și tot părintele, în alt articol spune: „Moartea și Învierea Domnului trebuie privite împreună ca un întreg ca o *unitate*”¹⁵³.

Acest lucru este imposibil de realizat de un om păcătos, căci doar la Dumnezeu sunt cu putință, sunt posibile toate cele cu neputință la oameni (Lc 18,27).

Deci Moartea Domnului cuprinde în sine începutul Învierii, al Vieții, căci însăși starea de Înviere nu este golită de o prezență a Crucii. Deși Moartea și Învierea alcătuiesc o unitate, totuși se constituie ca un paradox, alăturare a două cuvinte cu sens diferit (contrar), a două extreme, a doi poli opuși: „în mormânt, Viață”, așa cum cântă și Biserica în Vinerea Mare din săptămâna Patimilor. Deși contrare, ele se succed și se condiționează una pe cealaltă, cuprinzându-și fiecare sensul una în cealaltă¹⁵⁴: nu putem vorbi de Jertfa (Moartea) de bunăvoie a Lui Dumnezeu pe Cruce, fără a vorbi de Înviere, dar nici de Înviere nu putem vorbi, fără a preciza necesitatea Morții, a biruirii ei și a păcatelor.

Despre Înviere la Dumnezeu se poate vorbi chiar din clipa morții, revărsându-se din ea, căci Trupul are putere de viață făcătoare. Despre puterea de viață care se revarsă din Trupul Răstignit, deși mort în chip real pe Cruce, mărturisesc și faptele petrecute atunci: ieșirea din Trup (coastă) a Sângelui și apei (a vieții), după cum citim și în Sfânta Evanghelie după Ioan 19, 34. Dacă din mormântul Domnului răsare viață, atunci trebuie să înțelegem că Trupul Domnului deși pus în mormânt nu este un Trup pur și simplu mort.

Tot părintele Stăniloaie numește Învierea Domnului „floarea pătimirii celei de a treia zi”¹⁵⁵. Trupul este mai întâi mort și apoi biruitor arătându-se Om Adevărat, părtaș firii, dar și

¹⁵² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloaie, *Chipul nemuritor al Lui Dumnezeu*, p. 369.

¹⁵³ Idem, *Legătura interioară între Moartea și Învierea Domnului*, în rev. „Studii Teologice”, Anul VIII, nr. 5-6/1956, Seria a II-a, p. 275.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 277.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 278.

Dumnezeu prin biruința Învierii. Ce altă confirmare, dovadă a măreției și a atotputerniciei divine se poate găsi, decât Învierea. În cazul Mântuitorului, atât Moartea (Jertfa) cât și Învierea erau necesare.

Hristos trebuia să fie mai întâi mort ca Om pentru noi, dându-ne pildă și Model Suprem care trebuie urmat de fiecare în parte, pentru ca apoi „să aibă cine să învieze ca Dumnezeu”¹⁵⁶. Străbătându-se actul morții ca om, se putea rupe legătura cu moartea care era desființată. Dacă Domnul nu suporta moartea în chip real, oare era posibilă desființarea ei ? Răspunsul este clar negativ căci numai prin suportarea morții în chip real, se putea arăta Învierea.

Și Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune același lucru: „chiar îngroparea preînchipuie și arată Învierea. Așezarea în mormântul cel nou, în care nu au mai fost îngropați înainte alți morți, înlătură orice bănuială că a Înviat altcineva în locul Mântuitorului”¹⁵⁷.

Dar să ne întrebăm când a fost îngropat Trupul Domnului și când a Înviat. De ce Învierea s-a împlinit înainte de plinirea celor trei zile profețite de Sfintele Scripturi? Tot Sfântul Ioan Gură de Aur ne explică: Hristos a Înviat mai devreme, în acest fel înlăturând minciunile care se spuneau despre Trupul Său, că ar fi fost furat de ucenicii Săi (Mt 28, 12 – 14). Dacă Învierea s-ar fi întâmplat mai târziu, cu siguranță ea ar fi fost pusă la îndoială. „Domnul trebuia să Învieze chiar înăuntrul celor trei zile profețite, cât timp mormântul Său era păzit de ostașii israeliți. De aceea Hristos a îngăduit pecetluirea mormântului și supravegherea atentă a necredincioșilor ostași, arătând că moartea nu-l putea ține în mormânt”¹⁵⁸.

Legătura între Moartea și Învierea Domnului se poate desprinde foarte clar și din cuvintele îngerului Gavriil, care vestește femeilor mironosițe, pentru prima dată Învierea: „Știu că pe *Iisus Cel Răstignit* Îl căutați. Nu este căci S-a sculat precum a zis. Veniți de vedeți locul unde a zăcut” (Mt 28, 5 – 6). În această veste bună a Învierii, Sfântul Ioan vede legătura ontologică între Moarte și Înviere: „îngerul nu se rușinează să-L numească pe Hristos Răstignit, căci Răstignirea este capul tuturor bunătăților.”¹⁵⁹

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 280.

¹⁵⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 985.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 992.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p. 993.

Și teologul Vladimir Lossky confirmă: „Moartea și Învierea ocupă locul central în iconomia divină față de lumea căzută”¹⁶⁰. Hristos se arată biruitor, sfarmă porțile iadului și face din Cruce stindardul Său”¹⁶¹, semnul biruinței, al vieții. Se arată astfel jertfirea desăvârșită și se poate vorbi de mijlocirea prin Sânge (Rom 3,26)¹⁶².

Toate faptele mântuitoare realizate de Hristos sunt acte ale iubirii Lui Dumnezeu față de oameni. Căci numai o iubire nemărginită și o purtare de grijă părintească, L-a făcut pe Fiul Lui Dumnezeu să moară și de asemeni tot iubirea și puterea I-au adus și biruința deplină. Iubirea este singura putere prin care sufletul învinge moartea. În cazul Mântuitorului capacitatea de iubire este capacitatea de a primi Jertfă și de a merge mai departe prin biruirea morții și a iadului spre Înviere. Tot despre iubire deplină, desăvârșită, Sfântul Apostol Pavel spune: „Dragostea îndelung rabdă, dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată” (1 Cor 13, 4 – 8).

Este omul capabil de o asemenea dragoste, iubire ? Există oare o astfel de iubire? O astfel de iubire, de dăruire (Jertfă) de supunere și ascultare supremă ca Model deplin, există doar la Dumnezeu. De Jertfă printr-o renunțare de Sine, de puterea și slava avută prin natură (ființă) se poate vorbi de la Întrupare. Chenoza, stare de deșertare de slavă, de umilință, de asumare a condiției umane de creatură, la Hristos există de la naștere. Încă de atunci Domnul a fost prigonit și urmărit spre a fi omorât. Astfel nașterea are loc într-o peșteră în staulul (ieslea) animalelor. Acest aspect al umilinței se continuă apoi pe tot timpul vieții pământești: Sfintele Patimi culminând cu Moartea Supremă pe Cruce. De ce culminează cu Moartea ? După cum am arătat anterior, moartea este singura „poartă prin care se trece la viață”¹⁶³, la starea de mărire deplină.

O dată cu Învierea se vorbește de un al doilea aspect al vieții, acela al preamăririi, al arătării atotputerniciei divine.

¹⁶⁰ Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea Lui Dumnezeu*, trad. din fr. de Anca Manolache, Editura Humanitas, București, 1998.

¹⁶¹ Sfântul Atanasie cel Mare, *Primul discurs contra arienilor*, C. 30, P.G. vol. 25, col. 148, apud *Ibidem*.

¹⁶² *Ibidem*, p. 95.

¹⁶³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, p. 325.

O dată cu Învierea Domnului, putem spune că se dezvăluie (se revelează) tainicul sens și adâncă semnificație sau finalitatea tuturor evenimentelor din viața Mântuitorului, de la naștere și până la crucificare, până atunci nebăgate în seamă, insuficient valorificate sau greșit interpretate¹⁶⁴.

Așadar, dacă vorbim de răscumpărare și îndumnezeirea omului, trebuie să vorbim de Întrupare, Jertfă pe Cruce, Înviere, Înălțare și șederea de dreapta Tatălui, căci prin toate împreună și nu separat, se realizează procesul mântuirii omului. Astfel atât nașterea, botezul, cât și Crucificarea însăși, nu sunt decât niște etape necesare, nu și suficiente, nu și finalul sau încununarea întregii activități mântuitoare. Acest final este chiar Învierea.

Și Lossky, în lucrarea sa, spune că prin Înviere plinătatea vieții este introdusă în pomul uscat al omenirii. De asemeni este confirmată ideea că moartea își schimbă sensul, se sfințește și îndumnezeiește prin Jertfa Crucii Domnului, căci „nu se găsește sălaş acolo”¹⁶⁵. Arătându-se unitatea și relația între actele mântuitoare se spune: Prin umanitatea Lui Hristos se aduc primele roade ale noii creații spre restaurare completă, spre cuprinderea întregului cosmos în slava divină, neexcluzând libertatea omului înaintea conștiinței deplinei păcătoșenii. Se realizează acum singurul Exod Adevărat¹⁶⁶. Numai și numai Învierea Domnului, imposibil de realizat din partea unei creaturi, aducându-se sfințirea morții, ce devine după cum am mai spus „o poartă spre împărăția harului”¹⁶⁷. Pe lângă multele roade ale Învierii, aduse oamenilor, se poate spune că aceasta este de fapt o victorie a naturii umane care triumfă asupra condiției sale antinaturale. Aceasta pentru că numai în și prin Hristos este însumată și recapitulată în totalitatea ei firea umană, ca să folosim cuvintele Sfântului Irineu.

Și părintele Stăniloae confirmând spune: moartea este supunerea voinței umane, moartea omenescului păcătos și deschiderea izvorului de viață, identificarea deplină a voinței cu voia Lui Dumnezeu¹⁶⁸. Totodată acum se arată biruința persoanelor și a libertății lor asupra naturii robitoare, biruința comuniunii lor prin comuniunea cu Persoana divină. Slava împărătească devine slava tuturor celor ce cred¹⁶⁹. Hristos înfățișează Tatălui buna mireasmă a

¹⁶⁴ Prof. Ioan Gh. Savin, *Iconomia și roadele Învierii Domnului*, în rev. „Studii Teologice”, Seria a II-a, Anul XIV, nr. 5-6/1962, p. 268.

¹⁶⁵ Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia Dogmatică*, p. 164.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 165.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 166.

¹⁶⁸ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura interioară între Moartea și Învierea Domnului*, p. 283.

¹⁶⁹ Idem, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 120.

Jertfei Sale, a omului predat Lui, comunicându-ne puterea acestei bune miresme a renunțării de orice egoism, a cunoașterii de Dumnezeu la care pot ajunge cei ce cred în Hristos, cei ce trăiesc o viață în Hristos¹⁷⁰.

Părintele Stăniloae vorbește de puterea Trupului înviat al Domnului. Aceasta se continuă și comunică tuturor celor ce cred în El și după Înălțarea la cer, prin Duhul Sfânt. În Epistola către Evrei, Hristos se înfățișează cu Jertfa în fața Tatălui, așezându-se de-a dreapta Lui, dar Jertfa are putere să-i curățească pe cei credincioși.

Pentru noi și pentru Iconomia mântuirii, Hristos rămâne după Înviere cu Trupul Său nu cu totul pnevmatizat, ci în plan mai aproape de noi, făcând vizibilă voia Sa. Dar care este acest plan apropiat nouă, oamenilor ?

Aceasta se realizează prin învățătura despre Hristos transmisă tuturor popoarelor, în vederea întemeierii Bisericii¹⁷¹. Prin trimiterea Duhului Sfânt, Domnul se comunică în Biserica întemeiată prin propovăduire apostolică, în Sfintele Taine. Dar știm că după Înviere, Domnul nu S-a Înălțat imediat. Care a fost deci rolul acestui răstimp? Timpul scurs între Înviere și Înălțare a fost necesar pentru ca ucenicii să creadă, să vadă prin acte sensibile realitatea Învierii și prin cuvinte. Credința ucenicilor propovăduitori era necesară, căci necredința lor în Înviere în prezența până la sfârșitul timpului a Domnului și în comuniunea Lui cu ei și cu Biserica¹⁷², nu ar fi avut puterea convingerii și convertirii la credință a neamurilor, prin care se realiza Biserica.

Înălțarea nu surpă comuniunea Domnului cu cei ce cred în El, ci aceasta ajunge la deplinătatea unei interiorizări reciproce, datorită pnevmatizării Trupului. Chiar încă din faza între Înviere și Înălțare, trupul intra și ieșea prin ușile încuiate, era pretutindeni împreună cu ucenicii, „arătându-Se când voia”¹⁷³. Prin Înălțare Trupul trece deci în planul pnevmatizării desăvârșite. Ce este această pnevmatizare? Pnevmatizarea este planul existenței Trupului Domnului în chip invizibil în cei ce cred și-L primesc pe El. Dacă înainte de Înălțare Domnul este cu ucenicii oriunde, după, Domnul se sălășluiește în oricare dintre credincioși cu toată infinitatea Sa divină.

¹⁷⁰ *Ibidem*, pp. 118 – 119.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 121.

¹⁷² *Ibidem*, pp. 116 – 122.

¹⁷³ Sfântul Grigorie Palama, Cuvânt. 22 la *Înălțarea Domnului*, P. G., 151, col. 296 apud *Ibidem*, p. 123.

Părintele Stăniloae ne explică cum aceasta nu înseamnă o ubicuitate spațială a Trupului, ci o prezență de adâncime și de înălțime. Iar această prezență este simțită de cei care o văd ca pe o prezență personală a Lui dincolo de orice mijlocire corporală vizibilă¹⁷⁴.

Prin Înălțare se unește cerul cu pământul, se Înalță Trupul Domnului consubstanțial cu al nostru. Ridicându-se cu sufletul și cu corpul peste cetele îngerești, Hristos Domnul restaurează unitatea între lumea sensibilă și cea inteligibilă, într-un cuvânt se restabilește armonia întregii creații¹⁷⁵. Tot părintele Stăniloae explică pnevmatizarea Trupului Domnului prin Înălțare: „starea de Înviere și de Înălțare reprezintă umplerea și penetrarea desăvârșită a Lui ca Om de Duhul și iradierea neîmpiedicată a Duhului din El. Trupul Domnului nu are acum nici o limită între El și cei care cred în El, primind putere de comunicare perfectă a dumnezeirii”¹⁷⁶.

Deci Înălțarea Domnului aduce împărtășirea deplină a dreptății Lui Dumnezeu, a slavei Tatălui ceresc, după cum ne învață și părintele Stăniloae. Forța care ne atrage în această împărtășire de slavă divină nu este alta decât forța iubirii, manifestată încă din clipa Întrupării, a Jertfei, în modalitatea stării de Înviere și de Înălțare¹⁷⁷.

Așadar Învierea Domnului este speranță, este pace, este bucurie, este frică, teamă, este temeiul, garanția nemuririi noastre, a vieții după moarte, prin care Hristos a fost Cel dintâi născut dintre cei morți (1 Cor 15,17). Sfântul Ioan Gură de Aur în Cuvântul său de învățătură spune: „Înviat-a Hristos și tu (iadule) ai fost nimicit. Sculatu-S-a Hristos și au căzut diavolii. Înviat-a Hristos și se bucură îngerii. Înviat-a Hristos și viața stăpânește. Înviat-a Hristos și nici un mort nu este în groapă; că Hristos sculându-Se din morți începătură celor adormiți S-a făcut. Lui se cuvine slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin”¹⁷⁸.

Chiar Mântuitorul arătându-Se după Înviere spune ucenicilor Săi și femeilor mironosițe: „Bucurați-vă! Nu vă temeți” (Mt 28,9 – 10). După Înviere, Mântuitorul se arată ucenicilor și prin umanitatea Sa proslăvită împărtășește pe Duhul Sfânt: „Luați Duh Sfânt ...” (In 20,22 –

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 123.

¹⁷⁵ *Idem*, *Învățătura ortodoxă despre mântuire ...*, p. 207.

¹⁷⁶ *Ibidem*, pp. 205 – 206.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 208.

¹⁷⁸ *Slujba Învierii*, p. 41.

23). Aceasta pentru că înainte de Înviere, Duhul Sfânt nu era dat, iar Domnul nu fusese încă proslăvit (In 7,30)¹⁷⁹.

Îndumnezeirea omului începută o dată cu Întruparea Domnului este lucrată în noi și după Înviere. Dar după Înviere, procesul îndumnezeirii, al mântuirii omului cum se realizează sau cum se continuă ? Înainte de Înviere, prin Hristos, firea umană este pnevmatizată, îndumnezeită în mod obiectiv și virtual. Dar după Înviere, se continuă și în zilele noastre în Biserică prin harul Duhului Sfânt, însă se cere și consimțământul, participarea prin eforturi personale, pentru că fiecare trebuie să-și lucreze mântuirea. Se poate aminti aici dragostea și înțelepciunea Lui Dumnezeu care nu forțează, nu predestinează pe om, la viață sau la osândă veșnică.

Domnul dăruiește omului libertatea, nu constrânge, ci doar arată binele ce trebuie făcut și răul care urmează prin neîmplinirea binelui. Și prin Înălțarea Domnului libertatea este întărită în efortul ei de a-și lucra învingerea robiei¹⁸⁰. Aceasta pentru că sensul adevărat al libertății desăvârșite este acela de a fi în relație cu Hristos Creatorul, Mântuitorul. Înălțarea Trupului Domnului este înălțarea noastră din patimile robitoare ? De aceea întreaga fire trebuie să se bucure și să prăznuiască luminata zi a Învierii și Înălțării Domnului și a tuturor celor care cred¹⁸¹ și își mărturisesc credința.

În Biserică are loc însușirea, primirea roadelor Jertfei Lui Hristos prin primirea și participarea la Sfintele Taine ale Bisericii. Începutul se realizează în apele botezului și se continuă pe parcursul întregii vieți pământești umane. Prin toate cele șapte Sfinte Taine are loc transmiterea harului Duhului Sfânt, căci fără de ele nu putem vorbi de o viață a Bisericii, care trăiește și se manifestă prin toate.

Desigur, luate fiecare în parte, Tainele sunt importante și necesare pentru mântuire, pentru că după cum spunea și părintele Dumitru Radu „prin Taine, Hristos se prelungește în umanitate, adică în Biserică”¹⁸².

¹⁷⁹ Drd Sava Gheorghe, *op. cit.*, p. 114.

¹⁸⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 124.

¹⁸¹ *Ibidem*, p. 126.

¹⁸² Pr. Prof. Dumitru Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în rev. „Studii Teologice”, Anul XXXIII, nr. 3-4/1981, p. 30.

Taina Hristos se prelungește în Biserica numită „Hristos comunitar și sobornicesc, extins în timp și-n spațiu pentru a cuprinde întreaga umanitate”¹⁸³. Și această prelungire este dinamică, prin Duhul Sfânt realizată.

Fiecare din cele șapte Sfinte Taine are importanța ei pentru viața Bisericii, astfel: Botezul este prima Taină a încorporării în Hristos, prin care devenim mădulare vii ale Bisericii; Mirungerea este cea prin care cel botezat este pecetluit cu harul Duhului Sfânt. Dacă ne gândim la etapele vârstei omului, trebuie să vorbim de Taina Sfintei Euharistii pe care o primește cel botezat și uns cu Sfântul Mir.

Euharistia este Taina instituită în chip direct de Mântuitorul la Cina cea de Taină, „pentru a lăsa Bisericii (oamenilor) o jertfă vizibilă care să comemoreze, să facă prezent până la sfârșitul veacurilor pe Cel Care a împlinit aceeași Jertfă în mod sângeros pe Cruce”¹⁸⁴.

Prin primirea acestor trei Sfinte Taine – Botezul, Mirungerea și Euharistia, are loc încorporarea la început progresivă, apoi deplină prin Euharistie, a oamenilor în Hristos și în Trupul Lui tainic (Biserica), extindere realizată prin Duhul Sfânt¹⁸⁵. O altă Taină foarte importantă este Spovedania sau Mărturisirea sau Pocăința.

Aceasta este Taina instituită în prima zi a Învierii (In 20,22 – 23), când Sfinții Apostoli primesc suflarea, puterea, harul duhului Sfânt. Se obține prin primirea acestei Taine, harul iertării păcatelor mărturisite cu căință adâncă, sinceră, lacrimi și cu dorința de a nu mai păcătui sau repeta păcatul mărturisit. Nunta și Maslul sunt și ele Taine importante și necesare pentru viața Bisericii căci prin săvârșirea lor se oferă primitorilor: binecuvântarea căsătoriei a doi tineri și harul vindecător de toate bolile trupesti și sufletești. O ultimă Taină este Hirotonia sau Preoția. Nu poate fi primită de către oricine, ci primitorii sunt doar creștinii de parte bărbătească, care au o viață morală, pregătire specială, sunt credincioși și care respectă normele, canoanele, rânduiala Bisericii. Se oferă celui pregătit harul divin ce se află în legătură directă cu Arhiera și Jertfa Crucii Mântuitorului.

¹⁸³ *Ibidem*, p. 29.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 31.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 30.

CAPITOLUL IV

ÎNVIEREA LUI HRISTOS ÎN ÎNVĂȚĂTURA AUTORILOR BISERICEȘTI DIN PRIMELE VEACURI

Învățătura de o importanță fundamentală în dogmatică ortodoxă, învierea morților era în primele veacuri creștine evenimentul capital al trăirii creștine, armă hotărâtoare în propaganda misionară și un capitol de frunte în lucrarea predicatorială și teologică a Bisericii. Începând chiar de la primii scriitori bisericești, învierea ocupă un loc important în operele lor oratorice, exegetice și dogmatice.

Părinții apostolici, deși în afirmații generale, arată limpede învierea morților, care se va întâmpla la sfârșitul lumii.

Dintre apologeți, filosoful Aristide descrie credința statornică a creștinilor în învierea morților și în viața viitoare¹⁸⁶. Sfântul Justin Martirul și Filozoful, sprijină credința în învierea morților pe argumentul dezvoltării din sămânța infimă¹⁸⁷. Tațian Asirianul explică posibilitatea realcătuirii omului în ciuda disperării la moarte a elementelor din care este alcătuit, iar Teofil al Antiohiei și Atenagora Atenianul¹⁸⁸ apreciază această adevăr de credință ca un corolar al atotputerniciei lui Dumnezeu și cu un rol hotărâtor în viața morală a creștinilor.

Învățătura despre învierea morților capătă un contur mai larg, o expunere mai adâncă și un profil de controversă la părinții următori. La Sfântul Irineu de exemplu, ea formează o temă principală¹⁸⁹, iar Tertullian îi rezervă un capitol în *Apologeticum* și îi dedică un tratat special („Despre învierea trupului”), apărând-o împotriva ereticilor gnostici. Sfântul Hipolit demonstrează posibilitatea învierii morților atât cu argumente scripturistice cât și raționale¹⁹⁰. Menționăm apoi pe scriitori alexandrini Origen¹⁹¹, Sfântul Atanasie cel Mare¹⁹², Sfântul Chiril al Alexandriei¹⁹³, la care acest capitol al eshatologiei creștine ocupă un loc important. Amintim de asemenea că inclusă de la început în Mărturisirea de credință rostită de cei ce veneau la

¹⁸⁶ *Apologia*, XV, P.G., XCVI, p. 1121.

¹⁸⁷ *Apologia I*, XVIII-XIX, P.G., VI, pp. 356 – 359.

¹⁸⁸ *Despre învierea morților*, I-X, P.G., VI, pp. 977 – 989.

¹⁸⁹ *Împotriva ereziilor*, Cartea I, X, P.G., VII, pp. 549-552.

¹⁹⁰ *Despre Antihrist*, P.G., XX, pp. 726 – 740.

¹⁹¹ *Despre Înviere*, P.G., XI, pp. 91-99.

¹⁹² *Expunerea credinței*, P.G., XXV, pp. 199 – 208.

¹⁹³ *Școli despre întruparea Unului-Născut*, P.G., LXXV, pp. 1369 – 1412.

botez¹⁹⁴, învățătura despre învierea morților a fost lămurită pe larg de exegeții Simbolului de credință din primele veacuri creștine. Între aceștia amintim pe Sfântul Chiril al Ierusalimului. Bun psiholog și cunoscător al învățăturii creștine Sfântul Chiril dovedește posibilitatea învierii morților cu argumente potrivite fiecăreia din cele trei categorii de ascultători: credincioși ai altor religii, iudei și creștini.

Vorbind de părinți capodocieni, trebuie precizat de la început că, aceștia au acordat învierii o prețuire deosebită. Ei au tratat această problemă în opere mai mici sau mai întinse și i-au consacrat toată puterea lor de convingere și de trăire creștină. Atât operele lor speciale în care se ocupă cu învierea morților, cât și cuvântările lor pascale sunt, alături de cele ale Sfântului Ioan Gură de Aur, cu aceeași temă, printre cele mai reprezentative ale epocii patristice. Astfel, Sfântul Vasile cel Mare în opera sa „Contra lui Eunomiu” și în special în cartea a II-a (*Despre Sfântu Duh*), se ocupă pe larg de înviere ca un act al slavei dumnezeiești. Vorbind despre Învierea Domnului, considerația lui merge până acolo încât numește pe *Hristos – înviere*¹⁹⁵. Sfântul Grigorie de Nazianz, în cele cinci Cinci cuvântări teologice rostite la Constantinopol, în anul 380, în capela „Învierii” printre alte probleme tratate ca: învățătura despre Dumnezeu, Sfânta Treime, Întruparea Mântuitorului, Sfintele Taine, se ocupă cu învierea.

Între Părinții capodocieni însă, un loc aparte ocupă Sfântul Grigorie de Nissa, fiind cel mai cultivat spirit filosofic dintre părinții capodocieni, numit, cu unele rezerve, „Stâlpul ortodoxiei”¹⁹⁶. Amintim mai întâi cele „Cinci predici pascale”. Aici autorul analizează, cu multă perspicacitate, cea mai mare parte a aspectelor problemei învierii Domnului și notează toate implicațiile antropologice și soteriologice pe care le include această problemă. În treacăt, autorul se ocupă de înviere și în „Marele Cuvânt Catehetic”. Dar lucrarea în care tratează pe larg această problemă este „Cuvânt despre suflet și înviere”, sau Macrinia. Scrisă probabil după anul 380, Sfântul Grigore de Nissa pune pe seama surorii lui, Macrina, ideile sale despre originea lui Adam, despre suflet, despre învierea morților. În gândirea Sfântului Grigorie de Nissa, faptul învierii, constituie nu numai o evidență care poate face obiectul unei cercetări teologice în sine, ci și o transformare totală, o transfigurare a firii credincioșilor.

¹⁹⁴ Hr. Andrusos, *Simbolica*, trad. prof. Justin Moisesescu, București, 1935, p. 24.

¹⁹⁵ Pr. Prof. Ioan Gh. Coman, *Iconomia învierii Domnului în predicile pascale ale Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Grigorie de Nissa*, în rev. „Glasul Bisericii”, Anul VII, nr. 7-8/1955, p. 185.

¹⁹⁶ Idem, *Patrologie*, Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice, București, 1956, p. 168.

Din acest motiv a prezenta teologia învierii în opera Sfântului Grigorie de Nissa, înseamnă a privi învierea atât ca o consecință firească a învierii Domnului, cât și ca o cerință firească a sufletului creștin de a se uni din nou cu trupul.

4.1. Învierea – cauză și efect a divinității

Iisus Hristos, prin jertfa Sa de pe Golgota, a eliberat credincioșii din robia păcatului. Dar actul final al evenimentului întrupării și activității Domnului a fost, după Sfântul Grigorie de Nissa, Învierea Sa din morți. Învierea finalizează toate elementele și aspectele economiei mântuirii. Prin urmare, opera de mântuire a lui Iisus Hristos, își află împlinirea și încununarea în faptul învierii. De aceea, învierea Domnului are o importanță esențială pentru că nu subzistă aici o idee ci un eveniment cu care se leagă multe altele, un fapt dumnezeiesc care se înrudește cu persoana cu care se leagă multe altele, un fapt dumnezeiesc care se înrudește cu persoana Lui în lanțul evenimentelor consemnate de Biblie care se referă la viața și opera Lui. Un eveniment ce pune capăt morții și întinericului și inaugurează o nouă existență. „*Călcând cu moartea pe moarte*”. Mântuitorul intră într-un mod de existență cu totul deosebit de acela pe care noi îl trăim în dimensiunile vieții pământești. Prin învierea Sa din morți, El transformă trupul Său și al tuturor celor ce vor crede în El. Trupul Său devine astfel garanția învierii trupurilor noastre – „Căci cel ce veșnic trăiește – scrie Sfântul Grigorie de Nissa –, nu îmbracă nașterea obișnuită din cauză că are nevoie de viață, ci sa că ne recheme pe noi de la moarte la viață. Fiindcă întoarcerea de la moarte a întregii noastre naturi era neapărată, s-a apropiat de moarte ca să dea naturii noastre prin corpul Său, începutul învierii, și ca astfel prin puterea Sa să învieze și pe credincios. Trupul care a primit dumnezeirea, nu era de altă natură, ci din elementul nostru, acest trup care prin înviere s-a înălțat împreună cu dumnezeirea, a făcut posibilă învierea tuturor”¹⁹⁷. Numai prin învierea Domnului, devine posibilă și învierea noastră; virtual prin moartea Sa de pe cruce, real prin învierea Sa din mormânt.

La Sfântul Grigorie de Nissa, întruparea crucea și învierea reprezintă o unică realitate, „Căci dacă Hristos, scrie autorul, întins pe cruce una cu El întreg universul și concentra într-o singură armonie și unanimitate naturile – diferite ale existenței”¹⁹⁸ – „învierea Sa trece la

¹⁹⁷ P.G., XXXII, XLV, col. 80.

¹⁹⁸ *Ibidem*, col. 81.

întregul neam omenesc, prin continuitate și unirea naturii, comunicându-se totodată învierea de la parte (Hristos) la întreg (credincios)¹⁹⁹.

Dacă crucificării i-a urmat învierea, aceasta constituie un plus de bunăvoință din partea Divinității căreia îi aparține în propriu atât actul și posibilitatea învierii trupului – acum, preaslăvit al Mântuitorului, cât și cel al nostru. El dă tăria, noutatea și specificul religiei creștine. Acest „plus de grație”²⁰⁰, înseamnă nu numai readucerea credinciosului la vechea-i stare de la creație, ci și o nouă creație a lui prin înviere. Acest plus de grație din actul învierii Domnului constituie garanția învierii noastre. Prin jertfa și mai ales prin învierea Sa, Iisus Hristos rămâne o realitate permanent – actuală pentru credincioși. Prin înviere, omenitatea Sa intră în forma de existență a veșniciei, o categorie proprie dumnezeirii dincolo de limitele spațiului și ale timpului. Viața cea nouă care izvorăște din veșnicie și se comunică credincioșilor prin învierea lui Hristos nu este o simplă făgăduință, ci o realitate, o prezență. Deschiderea credinciosului spre acest etern prezent divin coincide cu un act de comuniune personală cu Domnul în Sfântul Duh, iar existența sa proprie dobândește prin transparență razele divinității care străbat în adâncul naturii sale de după înviere. Credinciosul, în urma învierii lui Hristos, este dominat de credința că moartea nu înseamnă sfârșitul total al ființei, iar prin unirea cu Hristos ajunge să se bucure de fericirea veșnică nu poate fi deplină decât prin învierea cu trupul²⁰¹.

Învierea Mântuitorului a împrăștiat întunericul cel vechi și a umplut totul de lumină, de ordine și formă; a prefăcut confuzia de mai înainte în podoabă și a dat credinciosului încrederea nezdruncinată în învierea sa proprie.

Sfântul Grigorie de Nissa vorbind despre această ordine nouă prin învierea lui Iisus Hristos scrie: „A venit împărăția vieții și s-a nimicit cauza morții. A apărut o altă naștere, o altă viață, un alt mod de a trăi, s-a vădit că însăși firea noastră s-a schimbat”²⁰². Învierea Mântuitorului rămâne temelia pe care stă siguranța teologiei creștine, toată credința noastră. „Căci dacă Hristos n-a înviat nici noi nu vom învia”. De aceea învierea Domnului, reprezintă mai întâi de toate cauza învierii noastre, întrucât El „pârğa învierii noastre, a tuturor s-a făcut”.

¹⁹⁹ *Ibidem*, col. 80.

²⁰⁰ Prof. Gh. Savin, *Iconomia și roadele învierii Domnului*, în rev. „Studii Teologice”, Anul XIV, nr. 5-6/1962, p. 271.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 272.

²⁰² Sfântul Grigorie de Nissa, *Cuvânt la Sfintele Paști*, cuvântul II, P.G., XLVI, p. 651, apud. Pr. Prof. I.G. Coman, *op. cit.*, p. 178.

4.2. Posibilitatea învierii celor adormiți în nădejdea mântuirii

Pentru Sfântul Grigorie de Nissa, învierea reprezintă nu numai unul din adevărurile fundamentale ale creștinismului, care pune în evidență valoarea deplină a vieții creștine, ci și calea spre viața veșnică, convingerea că nu cu moartea se încheie totul ci cu viața și fericirea eternă. Învierea morților pentru Sfântul Grigorie de Nissa, este o realitate stringentă și de aceea caută de la început să o dovedească pentru cei ce se îndoiau. Aceștia din urmă, arată autorul²⁰³, își bazează argumentele lor pe faptul că trupul omenesc, după moarte se desface în elementele ce-l compun, elemente care împrăștiindu-se în diferite părți, nu mai este posibil să se reunească și să formeze din nou un corp spre a putea învia. Deci atomii din care se compune corpul omenesc se răspândesc în toate părțile, ceea ce înseamnă că este imposibilă o reunire organică a lor în scopul care au existat. Răspunzând obiecției, Sfântul Grigorie de Nissa, arată că nimicirea fizică, semnul vădit al existenței răului în lume, este un fenomen contrar scopului pentru care Dumnezeu a rânduit creatura. Moartea, ca urmare a răului spiritual și faptul incontestabil al disoluției existenței pământești, nu este un proces firesc, ci însăși „stricarea făcerii”. Dumnezeu însă vrea viața pământească cu toate funcțiile ce o țin în mod natural. El a creat pe strămoșii noștri Adam și Eva alcătuiți din trup și suflet și ca atare încetarea vieții nu înseamnă ca în concepția idealist-platonică, eliberarea sufletului ci o frustrare însăși a existenței umane. Căci prin moarte, elementele dispar după separarea corpului de suflet, în alte existențe, fiindcă au pierdut principiul lor formal și păstrător, dar ele nu sunt nimicite, ele rămân tot atâtea substanțe potențiale și incomplete în materia generală păstrând în germen puterea lor de a se uni spre a reconstitui corpurile înviate²⁰⁴. Înfrângerea morții însă, presupune pătrunderea în țesătura existenței, a unei forțe dumnezeiești. Prin urmare, părțile din care corpul era compus, prin puterea divină, pot să se reunească pentru ca să formeze din nou trupul și să învieze „căci dacă moartea apare prin separarea părților unite, învierea se impune prin unirea părților despărțite”²⁰⁵, scrie Sfântul Grigorie de Nissa.

Pentru a face însă cât mai înțeleasă posibilitatea învierii morților, autorul recurge la comparația Sfântului Apostol Pavel din Epistola I către Corinteni (cap. XV), comparația între

²⁰³ Idem, *Cuvânt despre suflet și înviere* (Macrinia) P.G., XLVI, p. 149.

²⁰⁴ Prof. Gh. Savin, *op. cit.*, p. 274.

²⁰⁵ Sfântul Grigorie de Nissa, *Cuvânt la Sfântul Paști*, Cuvântul I, P.G., XLVI, p. 613, apud Pr. Prof. I.G. Coman, *op. cit.*, p. 181.

trup și bobul de grâu. După ideea expusă aici, Sfântul Grigorie de Nissa arată că trupurile înviate ce se vor găsi într-un așa raport genetic față de trupurile celor morți și supuse stricăciunii precum se găsește bobul de grâu semănat și îngropat în pământ.

Planta ce va crește din acel bob și prin urmare trupurile ce vor învia vor fi deopotrivă cu trupurile moare și îngropate, deși prin chipul lor nou de existență, vor înfățișa treapta și forma cea mai înaltă și mai desăvârșită a ființei și a vieții trupesti. „După cum corpul spicului răsare din sămânță – scrie Sfântul Grigorie de Nissa – puterea dumnezeiască ajutându-l pentru aceasta, nefiind nici cu desăvârșire același lucru cu sămânța nici cu totul altceva, tot așa spune el, ți se lămurește și taina învierii prin transformările din sămânță...”²⁰⁶.

Aducând acest exemplu cu bobul de grâu, autorul evită două exagerări deopotrivă de primejdioase. Prima este că prin el nu se afirmă deplina identitate dintre corpul transformat și cel natural, ca și cum corpul cel nou ar deriva numai din reunirea elementelor materiale ale celui îngropat. Autorul se exprimă destul de clar în acest sens: „puterea dumnezeiască în revărsarea ei nu-ți redă numai ceea ce a descompus ci îi mai adaugă și altceva încă mare și frumos”²⁰⁷. A doua este că nu rupe definitiv legătura dintre cele două înfățișări, căci atunci cel de-al doilea ar părea o nouă creație, fără nici o legătură cu cel dintâi: „căci dacă nu se întoarce exact ceea ce este propriu, ci în loc de ceea ce este propriu vine ceva asemănător, atunci în locul celui mai înainte va rezulta un altul și acesta într-adevăr n-ar mai fi o înviere, ci crearea unui nou om”²⁰⁸. Sămânța din exemplu arătat, prin putrezire, se schimbă, devine un fir de grâu cu frunze și spic. Planta nouă, n-a rupt definitiv legătura cu sămânța.

Și în cazul corpului nostru care va învia ca și în cazul seminței numai atributele se schimbă. „Căci dacă corpul – scrie autorul – nu înviază întocmai cum era alcătuit, când era amestecat cu pământul, nu va învia cel mort, ci pământul va fi prefăcut într-un alt om. Ce mă privește deci învierea dacă în locul meu va învia un altul? Căci cum să mă recunosc eu însumi dacă eu în mine nu mă văd pe mine? Eu nu aș fi în realitate eu, dacă nu aș fi peste tot cu mine însumi același”²⁰⁹.

Prin învierea trupurilor, numai subiectul dăinuiește, atributele însă se schimbă. Și Sfântul Grigorie de Nissa, pentru a reda însușirile trupurilor de după înviere, citează de la

²⁰⁶ Idem, *Cuvânt despre suflet și înviere*, col. 149.

²⁰⁷ *Ibidem*, col. 149.

²⁰⁸ *Ibidem*, col. 140.

²⁰⁹ *Ibidem*, co. 145.

Sfântul Apostol Pavel: „se seamănă în stricăciune, înviază în nestricăciune, se seamănă în necinste, înviază în slavă, se seamănă în neputință, înviază în putere” (I Cor. XV, 42-44).

Așadar, prima caracteristică a trupurilor înviate ale credincioșilor este nestricăciunea. Trupurile prezente stricăcioase prin firea lor, „ca urmare a naturii noastre devenită stricăcioasă în urma vieții suferinde”²¹⁰, cum zice Sfântul Grigorie de Nissa, prin înviere vor fi mai presus de tot ceea ce acum este supus stricăciunii și se vor prefăce prin însăși firea lor, în duhovnicești. Și anume dacă trupurile actuale în urma unor proprietăți inerente lor spre stricăciune și în timpul vieții în forma lor se schimbă treptat spre mai rău, iar după moarte își pierd orice frumusețe a chipului și forma, dimpotrivă, trupurile înviate vor primi și forma din afară mai desăvârșită „fiindcă descompunerea care le-a lovit prin moarte, prin înviere este iarăși prefăcută în bine”²¹¹, putând astfel a oglindi în mod neschimbat în sine viața spirituală. Trupurile înviate fiind nestricăcioase vor rămâne pentru totdeauna aceleași. Ele nu vor putea fi nimicite nici prin boală, care nu va mai fi, nici prin moarte, desființată prin învierea Mântuitorului. Nestricăciunea lor provine și din faptul că ele nu vor avea nevoie de hrana materială pentru a se întreține sau cum spune Sfântul Grigorie de Nissa „le va lipsi grija vieții”²¹². Neavând nevoie de asemenea hrană, care prin descompunerea și asimilarea ei alimentează corpurile în viața pământească, ele nu vor conține nimic nestricăcios. Având o asemenea calitate, trupurile vor trăi din plin viața spirituală. Din supuse transformărilor, trupurile devin, după înviere, îmbrăcate cu o frumusețe care reflectă chipul lui Dumnezeu și strălucirea unui suflet preamărit. Trupurile înviate vor fi deci strălucitoare prin aceea că vor radia curăția morală și sfințenia – „ele vor fi preamărite ca și trupul Domnului de după înviere”²¹³. De asemenea, din materiale și pământești, trupurile înviate vor deveni spirituale. Căci, spre deosebire de trupurile actuale, care sunt într-o luptă permanentă cu sufletul și care constrâng uneori sufletul la acțiuni potrivnice legii morale tăinuindu-le avântul de înălțare spre Dumnezeu, trupurile înviate vor fi scutite de aceste defecte. Ele vor fi într-o permanentă armonie cu sufletul, vor fi supuse sufletului întru toate; de aceea se zice că vor fi înduhovnicite. Iar ca o ultimă însușire a trupurilor înviate, ne este arătată nemurirea. Prin învierea Sa din morți, Mântuitorul Hristos a

²¹⁰ *Ibidem*, col. 145.

²¹¹ *Ibidem*, col. 147.

²¹² *Ibidem*, col. 148.

²¹³ *Teologia Dogmatică și Simbolică*, manual pentru uzul studenților teologi, de Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, București, 1958, p. 980.

înving pentru totdeauna moartea cu trupul Său. O învingere similară, dar referitoare la toți oamenii, va fi odată cu învierea generală. De aici încolo, cei înviați nu vor mai muri. „Nemurirea lor rezultă de altfel și din însușirea nestricăciunii, căci corpurile lor fiind în veci nestricăcioase, ele vor fi nemuritoare”²¹⁴.

4.3. *Învierea ca finalitate și plenitudine a vieții creștine*

Dumnezeu – Cuvântul, care recapitulează în Sine și călăuzește întreaga zidire, o desăvârșește și o transfigurează prin învierea fiecăruia. Iisus Hristos lucrează prin cauze ce acționează din afara ființei create, ca principiu creator și păstrător al ei. Prin înviere Iisus Hristos exercită o acțiune lăuntrică asupra fapturilor reunite în plinătatea trupului Său tainic²¹⁵. El dăruiește bogăția energiilor dumnezeiești prin Sfântul Duh, ființele create fiind astfel chemate să se unească cu Dumnezeu. Inaugurarea ordinei învierii corespunde trecerii din modul existenței naturale în noul mod al existenței veșnice. „Căci în viața viitoare – scrie Sfântul Grigorie de Nissa – este perspectiva unui alt mod de existență”²¹⁶. Învierea după Sfântul Grigorie de Nissas, constituie forma perfectă a naturii umane, comuniunea ei desăvârșită cu Dumnezeu, într-o stare transcendentă existenței naturale. În ordinea vieții noastre firește, nu-L obținem pe Iisus, ci numai în ordinea învierii, în starea cea nouă de dincolo de fire, în noul mod al existenței acesteia, Hristos însuși este cel ce ne dă puterea de a-L primi, căci astfel o plenitudine a vieții în Dumnezeu. În Hristos cel înviat, firea și-a dobândit curățenia, tăria și aversiunea împotriva păcatului, căci moartea Lui n-a fost osândă firii omenești, ci osândă răului din ea, iar prin înviere această stare s-a transmis tuturor ce-L urmează. Dobândirea unei puteri noi în temeiul biruinței lui Iisus asupra morții, înseamnă mai întâi pentru credincios, primirea unei rezistențe antice în fața morții spirituale. Arătarea vieții veșnice, prin înviere, dă naștere unui torent de bucurie, unei plenitudini a vieții harice, care înalță pe credincioși, le dă tărie să calce peste afectele păcătoase, să primească și să rabde ostenele pentru desăvârșirea vieții²¹⁷. Prin învierea Mântuitorului se inaugurează faza îndumnezeirii credinciosului în sensul restrâns al cuvântului, putând prin aceasta să participe la

²¹⁴ *Ibidem*, p. 981.

²¹⁵ Prof. Gh. Savin, *op. cit.*, p. 279.

²¹⁶ Sfântul Grigorie de Nissa, *Cuvânt despre suflet și înviere*, col. 148.

²¹⁷ *Ibidem*, col. 145.

plenitudinea vieții divine. În Hristos cel înviat este cuprinsă, anticipat, existența noului Adam, a credinciosului cu natura lui din starea ei originală. Privită sub acest aspect, Sfântul Grigorie de Nissa, numește învierea, „restabilirea naturii credinciosului în starea ei originală”²¹⁸. Mai departe, Sfântul Grigorie de Nissa susține că în viața de la început, adică până la căderea în păcat, natura nu avea înclinările spre păcat, stările de boală. „În viața de la început nu exista, se înțelege, nici bătrânețe, nici copilărie, nici diferite stări de boli, nici o astfel de mizerie corporală, ci natura omenească era un lucru dumnezeiesc mai înainte ca firea omenească să dorească răul”²¹⁹. Dar învierea înseamnă nu numai reducerea credinciosului în starea de la creație, ci și o nouă creație a lui, spre a i se putea imprima plenitudinea vieții adusă, prin învierea lui Hristos. Căci învierea Mântuitorului nu constituie numai o pregătire ci însăși luarea în stăpânire de pe acum a tuturor urmărilor ce decurg din învierea Sa; învierea fiind actul final al întregii opere de grație și bunăvoință dumnezeiască.

²¹⁸ Prof. Gh. Savin, *op. cit.*, p. 281.

²¹⁹ *Ibidem*, p. 283.

CONCLUZII

Învățătura centrală și pivotul de susținere a religiei creștine este, fără îndoială, Învierea Domnului Iisus Hristos. Mântuirea adusă lumii nu se putea îndeplini fără moartea și învierea din morți a Domnului Hristos. Era în însuși planul mântuirii învierea Fiului lui Dumnezeu, după cum exista în același plan Întruparea Sa și moartea pe cruce. Învierea a confirmat ca ultim act divinitatea Mântuitorului și a fost ca un complement indispensabil al morții Sale mântuitoare. Moartea Domnului Hristos n-ar fi fost o binefacere totală, răscumpărătoare, dacă n-ar fi fost completată prin înviere. Fără înviere n-ar fi fost nici altar, nici preoți, iar botezul nu ar avea nici o semnificație. De aceea Apostolii au pus baza prediciei lor pe înviere, care cuprinde implicit și dogma fundamentală a credinței creștine: învierea finală a corpurilor și împărăția veșnică.

Pentru aceste motive, dintru început Biserica creștină preaslăvește această minune a Învierii Domnului cu nestrămutată credință și evlavie, apărându-i realitatea istorică, atacată chiar de la început de adversarii Domnului Hristos: arhieriei și fariseii iudei, urmați, mai târziu de mulți eretici și necredincioși.

Învierea înseamnă revenirea la viață a unei ființe care a mai existat cândva ori sufletul fiind nemuritor, învierea se referă numai la trupuri. De aceea vorbind despre înviere înțelegem numai învierea trupurilor credincioșilor.

Din prezentarea realizată în lucrare cu privire la învățătura despre înviere, reies o serie de aspecte.

În primul rând, învierea Mântuitorului reprezintă nu numai o garanție a învierii noastre ci și o viață nouă pentru toți cei ce cred în El. Căci această viață nouă care izvorăște din veșniciei și se comunică acum prin învierea lui Hristos nu este o simplă făgăduință ci o realitate a prezenței lui Hristos în noi; este semnul însuși al biruinței Mântuitorului.

Posedarea sărbătorească a acestei biruinți, legată de așteptarea plină de nădejde a arătării slavei viitoare și-a imprimat caracterul în întreg cultul ortodox și în spiritualitatea răsăriteană.

În această sublimă viziune asupra Bisericii, făptura este introdusă într-o sferă superioară și aproape de divinitate ce nu constituie numai o pregătire, ci însăși luarea în

stăpânire de pe acum a realității învierii lui Hristos, ca formă a împărăției lui Dumnezeu. Este vorba despre un raport intim al credinciosului cu divinul, de o liberă primire a harului, de o determinare. Prin aceasta viața creștină devine un elan de înfățișare, o revărsare de iubire fierbinte față de toți credincioșii.

Aceste adevăruri de credință, care alcătuiesc nu numai elementul lăuntric, viu care străbate în cult și evlavie, ci și frumusețea Ortodoxiei, sunt îndreptățite a avea cuvânt hotărâtor în problema ce frământă astăzi întreaga Biserică – unitatea de credință.

Din infinită iubire și purtare de grijă, Dumnezeu este Cel ce ne cheamă să ne întoarcem la calea dreptății și a adevărului asemeni fiului risipitor care, venindu-și în fire, se întoarce în brațele părintești. Simțind în suflet fiorul prezenței reale a dumnezeirii, prin participarea la viața Bisericii, să nu fim necredincioși, ci credincioși și să încercăm a fi măcar asemeni fiului risipitor.

Să ne întoarcem și să primim cu smerenie Paharul binecuvântării, care ni se oferă în jertfa liturgică, având conștiința că ne adăpăm din roadele mântuitoare ale Jertfei Crucii. Aceasta, săvârșită o singură dată în chip sângeros pe Golgota, se continuă tainic prin prefacerea darurilor euharistice.

Știind că „Dumnezeu este iubire” (I In 4, 16), că ne așteaptă, ne cheamă și ne rabdă pe toți asemeni unui Tată iubitor, să nu deznădăjduim din pricina păcatelor, ci să urmăm îndemnul Mântuitorului: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. Căci jugul Meu este bun și povara Mea este ușoară” (Mt 11, 28 – 30).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

TEXTE BIBLICE:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.
2. *Noul Testament*, tipărit cu binecuvântarea și prefața Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, Ediția a doua, revizuită și îmbunătățită, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1995.

Autori patristici:

3. Sfântul **Atanasie cel Mare**, *Scrieri*, Partea I, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 15, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2000.
4. Sfântul **Chiril al Alexandriei**, *Scrieri*, Partea a II-a, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 41, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2000.
5. Sfântul **Grigorie de Nyssa**, *Scrieri*, Partea a II-a, trad. de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogaie, P.S.B. 30, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1998.
6. Sfântul **Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, trad. de Pr. D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1943.
7. Sfântul **Ioan Damaschin**, *Despre credința ortodoxă*, Editura Parohiei Valea Plopului, Jud. Prahova, 2000.
8. Sfântul **Ioan Gură de Aur**, *Scrieri*, Partea a III-a, trad. de Pr. Prof. D. Fecioru, P.S.B. 23, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1994.
9. Sfântul **Maxim Mărturisitorul**, *Ambigua*, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 80, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1983.
10. Sfântul **Maxim Mărturisitorul**, *Scrieri*, Partea a doua, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 81, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1990.
11. Sfântul **Nicolaie Cabasila**, *Despre viața în Hristos*, trad. de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogaie, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2001.

12. Sfântul **Nicolaie Cabasila**, *Tâlcuirea dumnezeieştii liturghii*, trad. de Pr. Prof. Dr. Ene Branişte, Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolaie Cabasila, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1997.
13. Sfântul **Vasile cel Mare**, *Scrieri*, Partea a doua, trad. de Prof. Iorgu D. Ivan, P.S.B. 18, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1989.

TEXTE LITURGICE:

14. *Liturghierul*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1974.
15. *Slujba Învierii*, Ediţia a doua, Editura I.B.M.O., Bucureşti, 1976.

MANUALE ŞI DICŢIONARE:

16. *Teologie Dogmatică şi Simbolică*, manual pentru Institute Teologice, vol. I,II, Editura I.B.M.B.O., Bucureşti, 1958.
17. **Branişte** Pr. Prof. Ene, *Liturgica specială*, pentru Facultăţile de Teologie, Ediţia a treia, Editura Nemira, Bucureşti, 2002.
18. **Stoian** Ion, *Dicţionar religios (termeni religioşi, credinţe populare şi nume proprii)*, Editura Garamond, Bucureşti, 1968.

CĂRŢI:

19. * * *, *Teologie şi Istorie la Dunărea de Jos*, (Analele Universităţii Dunărea de Jos, Galaţi, Secţia de Teologie – Litere), Facsimila I, Editura E.D.J., Galaţi, 2000.
20. **Evdochimov** Paul, *Ortodoxia*, trad. din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiereu vicar, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1993.
21. **Galeriu** Pr. Constantin, *Jertfă şi Răscumpărare*, Editura Harisma, Bucureşti, 1991.
22. **Ghiuş** Arhimandrit Benedict, *Taina răscumpărării în iconografia ortodoxă*, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1998.
23. **Lossky** Vladimir, *După chipul şi asemănarea lui Dumnezeu*, trad. din franceză de Anca Manolache, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998.
24. **Lossky** Vladimir, *Introducere în Teologia ortodoxă*, trad. de Lidia şi Remus Rus, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

25. *Mica Biblie*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a cincea, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 1991.
26. **Miron** Arhimandrit Lector Universitar Dr. Vasile, *Sfintele Taine și ierurgii în ritul liturgic ortodox*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2002.
27. **Pufu**, Pr. Prof. Gheorghe, *Studiul Noului Testament*, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2008.
28. **Savin Gh. Ioan**, *Mistica și Ascetica Ortodoxă*, Editura Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1996.
29. **Stăniloae** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993.
30. **Stăniloae** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică și Ortodoxă*, vol. I – III, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1978 – 1997.
31. **Stăniloae** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura M.O., Craiova, 1987.
32. **Stăniloae** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Editura M.O., Craiova, 1990.
33. **Stăniloae** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Ediția a II-a, Editura Omniscop, Craiova, 1993.
34. **Telea** Asistent Universitar Dr. Marius, *Antropologia Sfinților Părinți capadocieni*, Editura Reîntregirea, Alba – Iulia, 2001.
35. **Vintilescu** Pr. Petre, *Liturghierul explicat*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1972.
36. **Ware** Episcop Kallistos, *Ortodoxia – calea drepte credințe*, trad. de E. Chiosa, G. Jacotă și Pr. D. Ailincăi, Editura M.M.B., Iași, 1993.

ARTICOLE ȘI STUDII:

37. **Criveanu** Pr. Gr., *Patimile Mântuitorului*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, 1923, Nr.2.
38. **Damșa** Diacon Prof. V. Teodor, *Sfânta Euharistie*, în rev. „Mitropolia Banatului”, XXXI (1981), Nr. 4 – 6.

39. **Ioan** Pr. Mircea, *Răscumpărarea în Noul Testament, după învățătura Sfinților Părinți*, în rev. „Studii Teologice”, XXIV (1972), Nr. 1 – 2.
40. **Maxim** Pr. Dr. N., *Răscumpărarea în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul*, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, LVII (1981), Nr. 7 – 9.
41. **Mircea** Pr. Ioan, *Iisus Hristos – Dumnezeu și Îndumnezeitor (recapitulând toate în sine)*, în rev. „Ortodoxia”, XXXV (1983), Nr. 1.
42. **Petraru** Drd. Gheorghe, *Euharistia – Taina unității Bisericii și a mântuirii în Hristos*, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei” LIX (1983), Nr. 10 – 12.
43. **Radu** Pr. Lector Gh. Dumitru, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii*, în rev. „Ortodoxia”, XXX (1978), Nr. 1 – 2.
44. **Radu** Pr. Prof. Gh. Dumitru, *Învățătura ortodoxă despre Maica Domnului*, în rev. „Glasul Bisericii”, XXXVIII (1979), Nr. 7 – 8.
45. **Sava** Drd. Gheorghe, *Sfânta Euharistie, ca Jertfă și Taină, în fața obiecțiunilor sectare*, în rev. „Ortodoxia”, XXXVIII (1986), Nr. 2.
46. **Sava** Drd. Gheorghe, *Moartea și Învierea lui Hristos, temeiuri ale dreptei credințe*, în rev. „Ortodoxia”, XL (1988), Nr. 2.
47. **Savin** Prof. Gh. Ioan, *Iconomia și roadele Învierii Domnului*, în rev. „Studii Teologice”, XIV (1962), Nr. 5 – 6.
48. **Stăniloaie** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Sâmbăta – ziua morților, Duminica – ziua Învierii și a vieții fără de sfârșit*, în rev. „Ortodoxia”, XXXIII (1981), Nr. 2.
49. **Stăniloaie** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Învățătura ortodoxă despre mântuire și concluziile ce rezultă din ea pentru slujirea creștină în lume*, în rev. „Ortodoxia”, XXIV (1972), Nr. 2.
50. **Stăniloaie** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu prin Care toate s-au făcut și se refac*, în rev. „Ortodoxia”, XXXV (1983), Nr. 2.
51. **Stăniloaie** Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Legătura interioară între Moartea și Învierea Domnului*, în rev. „Studii Teologice”, VIII (1956), Nr. 5 – 6, Seria a II-a.

